

ଗଣମୁକ୍ତିର ସଂକଳନ

ଶିବଦାସ ଘୋଷ

ଗଣ୍ମୁକ୍ତିର

ସଂକଳନ

ଶିବଦାସ ଘୋଷ

ପ୍ରକାଶକଙ୍କ କଥା

୧୯୭୩ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ୧୫ ତାରିଖରେ ଗଣମୁକ୍ତି ସଂକଳ୍ପ ଦିବସ ଉପଲକ୍ଷେ କଲିକତାରେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ ମୂନିଟି ସେଣ୍ଟର ଅଫ୍ ଲକ୍ଷ୍ମୀଆ(କମ୍ଯୁନିଷ୍ଟ) [ୱେ.ମୁ.ସି.ଆଇ (କମ୍ଯୁନିଷ୍ଟ)] ତରଫରୁ ଏକ ବିଶାଳ ଜନସଭା ଅନୁଷ୍ଠାତ ହୋଇଥିଲା । ଏଥରେ ଏସ.ମୁ.ସି.ଆଇ(କମ୍ଯୁନିଷ୍ଟ)ର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ସାଧାରଣ ସମାଦକ, ସର୍ବହରାର ମହାନନେତା ତଥା ଏ ଯୁଗର ବିଶିଷ୍ଟ ମାର୍କ୍ଝବାଦୀ ଦାର୍ଶନିକ କମ୍ପ୍ରେତ ଶିବଦାସ ଘୋଷ ଏକ ଦୀକ୍ଷାତ ଭାଷଣ ଦେଇ ଭାରତବର୍ଷର ରାଜନୈତିକ, ସାମାଜିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ଅବସ୍ଥା ଓ ଗଣମୁକ୍ତିର ପ୍ରକୃତ ମାର୍ଗ ଉପରେ ବିଶେଷଣ କରିଥିଲେ । ଦେଶର ଜନଗଣଙ୍କ ଅଶୋକ ତ୍ୟାଗ ଓ କଷ୍ଟସାଧ ସଂଗ୍ରାମ ଦ୍ୱାରା ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଶାସକମାନଙ୍କ ହାତରୁ ୧୯୪୩ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ୧୫ ତାରିଖ ଦିନ ଯେଉଁ ସ୍ଵାଧୀନତା ଅର୍ଜନ କରାଗଲା ତା'ର ସମସ୍ତ ଫଳ ଚାଲିଗଲା ଏ ଦେଶର ପୁଞ୍ଜିପତି ଶ୍ରେଣୀ ହାତକୁ । ପୁଞ୍ଜିବାଦର ଅନିବାର୍ୟ ପରିଣତି ସ୍ଵରୂପ ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀମାନଙ୍କ ପରିବର୍ତ୍ତ ଭାରତୀୟ ପୁଞ୍ଜିପତି ଶ୍ରେଣୀ ଏ ଦେଶର କୋଟି କୋଟି ଶ୍ରମିକ, ଚାଷୀ ଓ ମେହନତି ଜନଗଣଙ୍କ ଉପରେ ଶୋଷଣ, ଅତ୍ୟାଚାର ଜାରି ରଖିଲେ । ଜନଗଣଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ସ୍ଵାଧୀନତାର ଆକାଂକ୍ଷା ପୂରଣ ହେଲା ନାହିଁ, ପ୍ରକୃତ ମୁକ୍ତି ଆସିଲା ନାହିଁ । ଏହି ମୁକ୍ତି ଅର୍ଜନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନେଇ ଏସ.ମୁ.ସି.ଆଇ(କମ୍ଯୁନିଷ୍ଟ) ଦଳ ତା'ର ଜନ୍ମଲଗ୍ନରୁ ହଁ ଅଗଷ୍ଟ ୧୫ ଦିବସଟିକୁ ‘ଗଣମୁକ୍ତିର ସଂକଳ୍ପ ଦିବସ’ ଭାବେ ପାଲନ କରି ଆସୁଛି ।

ସେହି ବଙ୍ଗଲା ଭାଷଣକୁ ଓଡ଼ିଆ ପାଠକମାନଙ୍କ ସୁବିଧା ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ “ଗଣମୁକ୍ତି ସଂକଳ୍ପ ଦିବସ ଉପଲକ୍ଷେ କମ୍ପ୍ରେତ ଶିବଦାସ ଘୋଷଙ୍କ ଭାଷଣ” ଶାର୍ଷକରେ ଓଡ଼ିଆ

ପୁଣ୍ଡିକା ଆକାରରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ସେହି ଓଡ଼ିଆ ପୁଣ୍ଡିକାର ୨ୟ ମୁଦ୍ରଣ ୧୯୮୭ ମସିହାରେ ‘ଗଣମୁକ୍ତିର ସଂକଷ୍ଠ’ ଶିରୋନାମାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା ।

୧୯୯୩ ମସିହାରେ ଭାରତର ସ୍ଵାଧୀନତାର ସ୍ଵର୍ଗ ଜୟତୀ ପାଳନ ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ସେହି ପୁଣ୍ଡିକାର ଉପାଦେୟତାକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରି ତୃତୀୟ ମୁଦ୍ରଣ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇଥିଲା । ଏବଂ ୧୯୯୯ ମସିହାରେ ସେହି ପୁଣ୍ଡିକାର ୪ର୍ଥ ମୁଦ୍ରଣ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇଥିଲା । ଓ ଏହି ପୁଣ୍ଡିକାଟିର ବ୍ୟାପକ ଚାହିଦା ଯୋଗୁଁ ଏହାର ୫ମ ସଂସ୍କରଣ ୨୦୦୭ ରେ ଓ ଗୁଣ ସଂସ୍କରଣ ୨୦୧୨ ରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ବ୍ୟାପକ ଚାହିଦା ଯୋଗୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହାର ୭ମ ସଂସ୍କରଣ ପ୍ରକାଶ କରୁଛୁ । ଅନୁବାଦ ଓ ମୁଦ୍ରଣ ଜନିତ ତୁଟି ପାଇଁ ପ୍ରକାଶକ ଦାୟୀ ।

ଏସ୍.ୟୁ.ସି.ଆଇ(କମ୍ପ୍ୟୁନିଷ୍ଟ)

ପ୍ରକାଶକ

ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ କମିଟି, ଭୁବନେଶ୍ୱର

ଧୂର୍ଜ୍ଜୀବି ଦାସ

୩ ନଭେମ୍ବର, ୨୦୧୪

ଗଣମୁକ୍ତିର ସଂକଳନ

ଗଡ଼ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଧରି ଆମ ପାର୍ଟି ତରଫରୁ ସ୍ବାଧୀନତା ଦିବସକୁ ଆମେ ‘ଗଣମୁକ୍ତିର ସଂକଳ ଦିବସ’ ଭାବେ ପାଲନ କରି ଆସୁଛୁ । ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିପାରେ, ସ୍ବାଧୀନତା ଦିବସକୁ ‘ଗଣମୁକ୍ତି ସଂକଳ ଦିବସ’ ହିସାବରେ ଆମେ କାହିଁକି ପାଲନ କରୁଛୁ ।

ଦେଶର ସ୍ବାଧୀନତା ଆସି ନାହିଁ, ଏକଥା ଆମେ କହିବାକୁ ଚାହୁଁ ନାହୁଁ କିମ୍ବା ତାହା ଆମେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁନା । ଆମେ ମନେ କରୁ, ଦେଶ ରାଜନୈତିକ ଭାବେ ସ୍ବାଧୀନ ହୋଇଛି । ସ୍ବାଧୀନତାର ତୁଟି, ବିର୍ଯ୍ୟତି, ସୀମାବନ୍ଧତା, ଦେଶର ଶାସକଗୋଷ୍ଠୀର ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଦେଶଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ଆନୁଗତ୍ୟ ଓ ନମନୀୟ ମନୋଭାବ, ସେମାନଙ୍କର ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ ତୋଷଣ ମାତ୍ର, ସାମନ୍ତବାଦ ପ୍ରତି ଆପୋଷମୁଖୀ ମନୋଭାବ, ସର୍ବୋପରି ଦେଶର ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ପୁଞ୍ଜିପତି ଶ୍ରେଣୀ ସ୍ଵାର୍ଥରେ ପରିଚାଳନା - ଏସବୁ ସଭ୍ରେବି ‘ଦେଶ ଯେ ରାଜନୈତିକ ଭାବେ ସ୍ବାଧୀନ ହୋଇଛି’ ଏକଥା ଅସୀକାର କରିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ ।

ତାହାହେଲେ ଅମେ ଏହି ସ୍ବାଧୀନତା ଦିବସକୁ ଏକ ଉଷ୍ଣ ଭାବେ ପାଲନ ନ କରି ‘ଗଣମୁକ୍ତିର ସଂକଳ ଦିବସ’ ହିସାବରେ କାହିଁକି ପାଲନ କରୁଛୁ? ତା’ର କାରଣ, ଦେଶର ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସମ୍ମନରେ ସ୍ବାଧୀନତାର ଅନ୍ୟତମ ମୁଖ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା, ସ୍ବାଧୀନତା ଲାଭ ଓ ସବୁପ୍ରକାର ଶୋଷଣରୁ ମୁକ୍ତି ଅର୍ଜନ । ସ୍ବାଧୀନତା ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ରାଷ୍ଟ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆମ ଛାତି ଉପରେ ହିମାଳୟ ପର୍ବତପରି ଚପା ହୋଇଛି, ତାହାଦ୍ୱାରା ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ତ ପୂରଣ ହୋଇପାରି ନାହିଁ, ବରଂ ଅପରାପକ୍ଷେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସେହି ଆଶା ଆକାଂକ୍ଷାକୁ ରୂପାଯିତ କରିବା ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ତାହା ଆଜି ଏକ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବାଧାରୂପେ ଛିତା ହୋଇଛି । ଏହି ବାଧାକୁ ହଟେଇ ନ ପାରିଲେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଶୋଷଣରୁ ମୁକ୍ତି ଅର୍ଜନ ଅସମ୍ଭବ ।

ଭାରତବର୍ଷର ସମାଜ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭକ୍ତ

ଆମେ ଯେତେବେଳେ କହୁ, ଭାରତବର୍ଷର ସମାଜ ଶ୍ରେଣୀବିଭକ୍ତ ସମାଜ, ଅନେକ ମନେ କରିପାରନ୍ତି ଯେ, ଏଇଟା ମାକୁବାଦୀ-ଲେନିନ୍‌ବାଦୀମାନଙ୍କର କହିବାର ଗୋଟିଏ ଫେସନ ବା ନିଜର ମନଗତା ଗୋଟାଏ କଥା । କିନ୍ତୁ ଭାରତବର୍ଷର ସମାଜ ଯେ ଏକ ଝିକ୍ୟବନ୍ଧ ସମାଜ ନୁହେଁ ବା ଗୋଟିଏ ଝିକ୍ୟବନ୍ଧ ଭାରତୀୟ ଜାତି ନୁହେଁ, ବରଂ ଏହା ଯେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭକ୍ତ ସମାଜ ତାହା ମାର୍କ୍‌ବାଦୀମାନଙ୍କର ମନଗତା କଥା ନୁହେଁ । ଭାରତବର୍ଷର ଖଚିଖୁଆ ମଣିଷ, ସାଧାରଣ ମଣିଷ, ଯେଉଁମାନେ କି ପୁରାପୂରି ତଳସ୍ତରର ଲୋକ, ଯେଉଁମାନେ ଦୈହିକ ପରିଶ୍ରମ କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭରୁ କରି ବୌଢ଼ିକ ପରିଶ୍ରମ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯେଉଁମାନେ ନିଯୋଜିତ - ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଏମାନେ ଦେଶର ଧନସମ୍ପର୍କର ମାଲିକ ନୁହୁନ୍ତି । ଦେଶର ଯେଉଁ ସମ୍ପଦ ଗତିଉଠିଛି ବା ଯେଉଁ ଉତ୍ସାଦନ ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଦେଶର ସମ୍ପଦ ଗତିଉଠେ ତା'ର ମାଲିକାନା ଏମାନଙ୍କ ହାତରେ ନାହିଁ । ଏମାନେ କେବଳ ନିଜର ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ବିକ୍ରି କରୁଛନ୍ତି, ସେହି ଶ୍ରୀମ ଉତ୍ସାଦନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗୁଛି, ତାହାଦ୍ୱାରା ଦେଶର ଉତ୍ସାଦନ ହେଉଛି, ମାଲିକ ଶ୍ରେଣୀ ହାତରେ ମୁନାଫାର ପାହାଡ଼ ଜମା ହେଉଛି, ଏବଂ ଏମାନେ କୌଣସିମାତେ ନିଜର ଉଦର ପୂରଣ କରୁଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟପଟରେ ଆଉ ଏକ ଶ୍ରେଣୀ ଯେଉଁମାନେ ଦେଶର ଉତ୍ସାଦନ ଯନ୍ତ୍ର (means of production) ର ମାଲିକ, କଳକାରଖାନାର ମାଲିକ, ବ୍ୟବସାୟ ବାଣିଜ୍ୟର ମାଲିକ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଏହି ବ୍ୟବସାୟ ବାଣିଜ୍ୟ କଳକାରଖାନା ଚଳେଇବାର ଅଧ୍ୟକାର ତଥା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମୁନାଫା ଅର୍ଜନ ଉପରେ ଭିତିକରି ଯେଉଁ ଉତ୍ସାଦନ ବ୍ୟବସ୍ଥା - ତାର ମାଲିକାନା ଓ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ଅଧ୍ୟକାର ବଜାୟ ରଖିବା ପାଇଁ ଏ ଦେଶର ପୁଞ୍ଜିପତି ଶ୍ରେଣୀ ସ୍ଵାର୍ଥର ପରିପୂରକଭାବେ ସାହାଜିକ ନ୍ୟାୟବିଚାରର ଧାରଣା (social sense of justice) ଉପରେ ଭିତିକରି ଏ ଦେଶର ଆଇନ ଶୁଙ୍ଗଳା (law and order) ବ୍ୟବସ୍ଥାଟି ଗତି ଉଠିଛି ।

ଏହି ଦେଶରେ ଯେଉଁ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଜନ ଅର୍ଥାତ୍ ସହରରେ ଶ୍ରୀମ ବିକ୍ରି କରି ଯେଉଁମାନେ ନିଜର ଦୈନିକ ଶୁଙ୍ଗରାଶ ମେଷ୍ଟାନ୍ତି, ସେମାନେ ଓ ପୁଞ୍ଜିପତି ଶ୍ରେଣୀ

ଏବଂ ଗ୍ରାମର ଚାଷୀ ଓ କୃଷି ଶ୍ରମିକ ଏବଂ ଧନୀ ଚାଷୀ ଓ ବୃଦ୍ଧତ ଜମି ମାଲିକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଏହି ଶ୍ରେଣୀ ଉବାଜନକୁ କୌଣସିମତେ ଅସ୍ପାକାର କରିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ଏହି ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଜନକୁ ଆମେ ମାର୍କ୍ବାଦୀ-ଲେନିନ୍ବାଦୀମାନେ ସୃଷ୍ଟି କରି ନାହୁଁ । ସମାଜ ଉତ୍ତିହାସର ଅମୋଘ ନିୟମରେ ଏହା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ଆଜିକାର ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶାଳ ବୁର୍ଜୁଆମାନେ ଓ ସେମାନଙ୍କର ଉଡ଼ାଟିଆ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ତାଙ୍କର କୌଣସି ମନଗତା ଯୁଦ୍ଧିଦ୍ଵାରା ଏହି ସତ୍ୟକୁ ଉଡ଼େଇ ଦେଇପାରିବେ ନାହିଁ । କାରଣ ଉତ୍ତିହାସର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛାତ୍ର ଜାଣି ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ, ଶ୍ରେଣୀ ସଂଗ୍ରାମ ଉତ୍ତର ସ୍ରଷ୍ଟା ମାର୍କ୍ ନୁହୁଁଛି, ବରଂ ରେନେସାଁ ଯୁଗରେ ବୁର୍ଜୁଆମାନେ ହିଁ ଏହି ଉତ୍ତର ଜନ୍ମଦାତା । ମାର୍କ୍ କେବଳ ଶ୍ରେଣୀ ସଂଗ୍ରାମର କ୍ରମ ବିକାଶର ବୈଜ୍ଞାନିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଓ ଶ୍ରେଣୀ ସଂଗ୍ରାମର ଅବଶ୍ୟକତା ପରିଣତି (culmination) ହିସାବରେ “ସର୍ବହରା ଏକନାୟକତ୍ବ ତତ୍ତ୍ବ”ର ଜନ୍ମଦାତା ।

ତେଣୁ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭକ୍ତ ସମାଜରେ ଶୋଷକ ଓ ଶୋଷିତ ଶ୍ରେଣୀ ପାଖରେ ସ୍ଥାଧୀନତା କଥାଟିର ଅର୍ଥ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଏବଂ ‘ଦେଶର ସ୍ଵାର୍ଥ’ କଥାଟିର ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ । ଏକଥାକୁ ଯେଉଁମାନେ ଅସ୍ପାକାର କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ଏବଂ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ନିକଟରେ ସତ୍ୟକୁ ଚାପି ରଖୁ ଯେଉଁମାନେ ‘ଜାତୀୟ ସ୍ଵାର୍ଥ’ ଓ ‘ସ୍ଥାଧୀନତା’ ନାମରେ ସମଗ୍ର ଦେଶର ସ୍ଵାର୍ଥର ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରନ୍ତି, ମୋ ମତରେ ସେମାନ୍କୁ ସିଧା ସଳଖ ଏହି କଥାଟି ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାକୁ ହେବ - ଯେତେବେଳେ ଆମ ଦେଶରେ ଆମର ଏହି ଶ୍ରେଣୀ ବିଭକ୍ତ ସମାଜରେ ଗୋଟିଏପଟେ ମାଲିକ ଶ୍ରେଣୀ ରହିଛି ଓ ଅନ୍ୟପଟେ ଶ୍ରମିକ ଶ୍ରେଣୀ, ଖଟିଖୁଆ ବେକାର ଜନସାଧାରଣ, ଚାଷୀ, ମଙ୍ଗୁରିଆ, ମଧ୍ୟବିଭ, ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ରହିଛନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ତୁମେ ଦେଶର ସ୍ଵାର୍ଥ କହିଲେ କାହାର ସ୍ଵାର୍ଥ ବିଷୟରେ ବୁଝାଇବାକୁ ଚାହୁଁଛ ? ଆଜନ୍ ଶୁଙ୍ଗଜା ଦେଶର ସ୍ଵାର୍ଥ ପାଇଁ ଦରକାର । ଯଦି ଏହି ବିରାଟ ଜନତାକୁ ବାଦଦେଇ ଦେଶର କିଛି ସ୍ଵାର୍ଥ କଥା କୁହାଯାଏ, ତାହାହେଲେ ତାହା ହେବ କେବଳ ମାଟି ଗୋଡ଼ିର କିମ୍ବା ପୁଣିପତି ଶ୍ରେଣୀର ସ୍ଵାର୍ଥ । ସେହି ପ୍ରକାର ଦେଶର ସ୍ଵାର୍ଥ ସହିତ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର କି ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି ? ପୁଣି ‘ଦେଶ’ କହିଲେ

ଯଦି ଏହି ବିରାଗ ଜନସମ୍ବନ୍ଧକୁ ବୁଝାଏ, ତା'ହେଲେ ଦେଶର ସ୍ଵାର୍ଥରେ କାଏମ ଥିବା ଆଇନ ଶୁଣିଲା ଜନସ୍ଵାର୍ଥ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯାଇପାରେନା, ଜନଗଣଙ୍କୁ ଠକେଇ ପାରେନା, ଜନଗଣଙ୍କ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରି ପାରେନା, ଜନଗଣଙ୍କ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଦମନ କରିପାରେନା, ମାଲିକର ସ୍ଵାର୍ଥରକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଦେଶର ସ୍ଵାର୍ଥବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରେନା ଓ ମାଲିକର ସ୍ଵାର୍ଥରକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଦେଶର ଆଇନକାନୁନ୍ ରକ୍ଷା କରିବା ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେନା । ‘ଦେଶ’ ମାନେ ତ ମାଲିକ ଶ୍ରେଣୀ ନୁହେଁ ! ଅଥବା ‘ଆଇନ’ ‘ଆଇନ’ ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ ଚିହ୍ନାର କରୁଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ବନ୍ଦବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ବିଚାର କଲେ ଶେଷରେ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ହୁଏ ଯେ, ସେମାନେ ଦେଶ ନାଁରେ ଅତି ନିର୍ଲଙ୍ଘଜାବେ ମାଲିକ ଶ୍ରେଣୀ ସ୍ଵାର୍ଥ ସପକ୍ଷରେ ଓକିଲାତି କରୁଛନ୍ତି ।

ମାଲିକ ଶ୍ରେଣୀ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ କଂଗ୍ରେସ

ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ ସାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମକୁ ଦେଶର ଶୋଷିତ ଜନସାଧାରଣ ଏବଂ ମାଲିକ ଶ୍ରେଣୀର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ - ଏହିପରି ଦୁଇଟି ଦଳ ଆସିଥିଲେ । ଇତିହାସର ଛାତ୍ରମାନେ ଜାଣନ୍ତି ଯେ ଟାଟା, ବିରଳା ଗୋଷ୍ଠୀ ପରି ତଥାକଥୃତ ଜାତୀୟତାବାଦୀ, ଦେଶପ୍ରେମୀ, ମାଲିକ ଶ୍ରେଣୀର ଏକ ଅଂଶ, ଗୁରୁତ୍ୱଆମାନଙ୍କର ଏକ ଅଂଶ କଂଗ୍ରେସକୁ ସେତେବେଳେ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଏଇ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କଂଗ୍ରେସ ଅମଳର ଅତୀତ ଇତିହାସର ଗୋଟିଏ ସମୟରେ ପଞ୍ଜାବ କେଶରୀ ଲାଲା ଲାଜପତ୍ର ରାଯ୍ସଙ୍କର ଏକ ଚେତାବନୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୁଁ ମନେପକାଇ ଦେବାକୁ ଚାହେଁ । ଯେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁମାନେ କି କଂଗ୍ରେସର ପ୍ରଚାର କରିବେ, ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବେ ସେମାନେ ଖର୍ଚ୍ଚ ତୁଳାଇବା ପାଇଁ ପଇସାସଂଗ୍ରହ ବିଷୟରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ସମେତ କଂଗ୍ରେସର ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀନେତା, ଓକିଲାତି କରିଥିଲେ ଯେ ଦେଶର ସ୍ଵାର୍ଥପାଇଁ ମାଲିକ ଯଦିଟଙ୍କା ଦିଏ ତେବେ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ । କାରଣ କଂଗ୍ରେସର କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇବାକୁ ହେବ । ସେତେବେଳେ ଲାଲା ଲାଜପତ୍ର ରାଯ୍ ସତର୍କ କରାଇଦେଇ କହିଥିଲେ - କଂଗ୍ରେସର ପଇସା ଦରକାର ଅଛି ଠିକ୍ କଥା କିନ୍ତୁ କଂଗ୍ରେସର ନେତାମାନେ ଯଦି ମାଲିକର ପଇସାରେ କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀମାନଙ୍କର ଖର୍ଚ୍ଚ ଚଳେଇବାର ପର୍ଯ୍ୟା ଅବଳମ୍ବନ

କରିବା ରାସ୍ତାରେ ପାଦ ବଢାନ୍ତି, ତେବେ ମାଲିକର ଫାନ୍ଦରେ ସେମାନେ ପଢ଼ିଯିବେ । ସେହି ଫାନ୍ଦରୁ ସେମାନେ କୌଣସି ଦିନ ବାହାରି ଆସିପାରିବେ ନାହିଁ । ଲାଲା ଲାଜପତ୍ର ରାୟଙ୍କ ସେହି ସତର୍କ ବାଣୀ ସେବିନ କେହି ଶୁଣି ନଥିଲେ । ଫଳରେ ସମଗ୍ର କଂଗ୍ରେସ ଆନ୍ଦୋଳନ ଏବଂ କଂଗ୍ରେସୀ ନେଡୁଡ଼ ମାଲିକ ଶ୍ରେଣୀର ଜାଲରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ବକ୍ଷା ହୋଇଗଲା । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପଣ୍ଡିତଜୀ (ନେହେରୁ) ହୁଅନ୍ତୁ ବା ଗାନ୍ଧିଜୀ ହୁଅନ୍ତୁ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସାଧାରଣ ମଣିଷଙ୍କ ମନ ଭିତରେ ଯେତେ ଶୁଦ୍ଧ, ଆବେଗ ଥାଉନା କାହିଁକି, ଏହି ବାପ୍ତିବ ସତ୍ୟକୁ ଅସ୍ଵୀକାର କରିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମକୁ ମାଲିକ ଶ୍ରେଣୀ ଆସିଥିଲା ବିଶେଷ ଏକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନେଇ, ଆସିଥିଲା ଚଙ୍ଗା ପଇସା ଦେଇ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ । ସେମାନେ ଦେଶପ୍ରେମୀ ସାଜିଥିଲେ । ଚାଷୀ, ମନ୍ତ୍ରୀରୀଆ, ନିମ୍ନ ମଧ୍ୟବିଭାଗ, ଛାତ୍ର ସମ୍ପଦାୟ - ଏମାନେ ବି ସ୍ବାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ଦୁଇଟି ଶ୍ରେଣୀରେ ଦେଶର ସମାଜ ସେତେବେଳେ ବିଭିନ୍ନ ଥିଲା । ସ୍ବାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଜମିଦାର - ଚାଷୀ, ମାଲିକ - ଶ୍ରମିକ ଏହି ଭାବରେ ଦେଶ ବିଭିନ୍ନ ଥିଲା । ଆମ ଦେଶ ଏକ ଅବିଭାଜ୍ୟ ଦେଶ ନଥିଲା । ଆମେ ଏକ ଐକ୍ୟବନ୍ଧ ଜାତି ନଥିଲୁ । ଜତିହାସରେ କୌଣସି ଜାତି ହିଁ ଐକ୍ୟବନ୍ଧ ଜାତି ନୁହେଁ । ଐକ୍ୟବନ୍ଧ ଜାତି କଥାଟିର ଦୁଇଟି ଅର୍ଥ ହୁଏ । ଗୋଟିଏ ହେଉଛି, ବୁଲ୍କୁଆ ଶ୍ରେଣୀ ସ୍ଵାର୍ଥରେ ଐକ୍ୟବନ୍ଧତା ନଚେତ୍ତ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସ୍ଵାର୍ଥରେ ଜାତିର ଅଧିକ ଭାଗ ଲୋକଙ୍କର ଐକ୍ୟବନ୍ଧତା । ଜାତୀୟ ଐକ୍ୟ କଥାଟି ରାଜନୈତିକ (politically) ଭାବେ ଯେଉଁଠି, ଯେତେବେଳେ, ଯେପରି ଭାବେ କୁହାଯାଉନା କାହିଁକି - ଏଇ ‘ଜାତୀୟ’ ଐକ୍ୟବନ୍ଧତାର ଦୁଇଟି ମାତ୍ର ସଂଜ୍ଞା ଥାଏ ।

ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀ - ଦୁଇ ଲକ୍ଷ୍ୟ

ସ୍ବାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଜନସାଧାରଣ ଲଭିଥିଲେ ଏଇଥିପାଇଁ ଯେ, ଜଂରେଜକୁ ନ ଡିଲେ, ଏପରି ଏକ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ, ଯେଉଁ ସମାଜରେ କି ପୁଣ୍ଡିବାଦୀ ଜୁଲୁମ, ଅନ୍ୟାୟ, ଜମିଦାରମାନଙ୍କର ଜୁଲୁମ, ଅମଲାତନ୍ତ୍ରର (ବ୍ୟରୋକ୍ତାସି) ଜୁଲୁମ - ଏହି ସମସ୍ତ ଜୁଲୁମର ଚିର ଅବସାନ ଘଟିବ ଏବଂ ଯେଉଁ

ସମାଜରେ ଆମର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ମୁକ୍ତିର ସୁଯୋଗ, ବ୍ୟକ୍ତିର ବିକାଶର ସମାନ ସୁଯୋଗ, ସବୁ ସ୍ତରରେ ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତିଙ୍କ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାର ସୁଯୋଗ, ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସ୍ଥାପ୍ନ୍ୟରକ୍ଷାର ସବୁ ପ୍ରକାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗ୍ରହଣ ଏବଂ ସର୍ବାତ୍ମକ ଭାବରେ ପରିକଳ୍ପନା ଅନୁଯାୟୀ ଆର୍ଥିକ ଉନ୍ନୟନ ଦ୍ୱାରା ସାମଗ୍ରିକ ଭାବେ ସମାଜର କଲ୍ୟାଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ପାଇଁ ସାମଗ୍ରିକ କଲ୍ୟାଣର ଦ୍ୱାର ଖୋଲି ଦେଇଛେବ ।

ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ମୌଳିକ ଶ୍ରେଣୀ- ଯେଉଁମାନେ ସ୍ବାଧୂନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥୁଲା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓଳଚା । ଆମ ଦେଶର ୪୩ କୋଟି ଜନସଂଖ୍ୟାବିଶିଷ୍ଟ(ସ୍ବାଧୂନତା ସଂଗ୍ରାମ କାଳରେ ଭାରତର ଲୋକସଂଖ୍ୟା ଥୁଲା ୪୩ କୋଟି) ଯେଉଁ ଲୁଚର ବଜାର, ତା'ର ରସତକ ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀମାନେ ଓ ବିଦେଶୀ ପୁଞ୍ଜିପତିମାନେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ନିରାତି ନେଇଯାଉଥିଲେ । ଦେଶୀୟ ପୁଞ୍ଜିପତିମାନେ ଥିଲେ ସେମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଅଂଶିଦାର । କିନ୍ତୁ ବିଦେଶି ଶାସନ ହେତୁ ଭାରତବର୍ଷର ଏହି ଲୁଣ୍ଠନ ବଜାରରେ ନିଜ ପୁଞ୍ଜିର ଅବାଧ ବିପ୍ରାର, ଶୋଷଣ, ଲୁଣ୍ଠନର ସୁଯୋଗ ସେମାନେ ପାଇ ପାରୁନଥିଲେ । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କର ଦରକାର ଥୁଲା ଦେଶର ରାଷ୍ଟ୍ରକ୍ଷମତା ଦଖଲ କରିବା । କେବଳ ରାଷ୍ଟ୍ରସମ୍ପଦକୁ ବ୍ରିଟିଶମାନଙ୍କ ହାତରୁ ନେଇଯିବା ବିପ୍ଳବ ନୁହେଁ, ଏହା ସମାଜର ମୌଳିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ବ୍ରିଟିଶ ରହିବ ନାହିଁ, ତା' ଜାଗାରେ ବ୍ରିଟିଶମାନେ ଯେଉଁ ଶାସନ କ୍ଷମତା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଛନ୍ତି ତାହା ସେମାନଙ୍କର କହୁଡ଼କୁ ଆସିବ । ଦେଶ ସ୍ବାଧୀନ ହେବ ଏବଂ ସେମାନେ ସେହି ରାଷ୍ଟ୍ର କ୍ଷମତାର ଅଧିକାରୀ ହେବେ । ଫଳରେ ୪୩ କୋଟି ଲୋକଙ୍କର ବଜାରରେ ସେମାନଙ୍କର ଏକାଧୁପତ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ । ସେମାନେ ରାଷ୍ଟ୍ର କ୍ଷମତା ଦଖଲ କରି ଭାରତବର୍ଷର ପୁଞ୍ଜିବାଦକୁ ଆହୁରି ସୁସଂହତ (consolidate) କରିବେ ଏବଂ ସ୍ବାଧୀନତାର ବିଜୟ ଉତ୍ସମ ବଜାଇ ଉନ୍ନୟନ ନାମରେଦେଶର ଉନ୍ନତିର ପରିକଳ୍ପନା ନାମରେ ମଣିଷର ବୁକୁ ଉପରେ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଶାସନ ଓ ଶୋଷଣର ହିମାଳୟ ପର୍ବତକୁ ଲାଦିଦେବେ - ଏହାଥୁଲା ବୁର୍ଜୁଆମାନଙ୍କର ଶର୍ତ୍ତାନୀ ରାଜନୀତି । ଜାତୀୟ ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଚନ୍ଦା, ଏହି ଆକାଂକ୍ଷାକୁ ଚରିତାର୍ଥ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହିଁ ଚଙ୍ଗା ପଇସା ଦେଇ ସେମାନେ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ।

ଦେଶ ବିଭାଜନର କୁଳ

ଯେପରିଭାବେ ହେଉନା କାହିଁକି ଦେଶ ଆଜି ସ୍ଵାଧୀନତା ହୋଇଛି । ଆପୋଷ
(compromise) ଜରିଆରେ ସ୍ଵାଧୀନତା ଆସିଛି । ତା'ର କୁଳ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୁଁ
ବିଷ୍ଣୁ ଆଲୋଚନା ଭିତରକୁ ଯାଉନାହିଁ । କେବଳ ଦେଶ ବିଭାଜନ ଫଳରେ ଯେଉଁ
ମାରାହୁକ କ୍ଷତି ଏ ଦେଶରେ ଘଟିଲା, ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୁଁ ଏତିକି କହିବାକୁ ଚାହୁଁଛି ଯେ
ଗୋଟିଏ ଭୌଗୋଳିକ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ଜାତି, ଗୋଟିଏ ଔକ୍ୟବନ୍ଧ
ଜନତା, ଗୋଟିଏ ଜନସମ୍ବ୍ରଦ୍ଧ, ଗୋଟିଏ ଜନସଂଖ୍ୟା ତାକୁ ଜୋର କରି ଦୁଇଭାଗରେ
ବିଭଙ୍ଗ କରି ଦିଆଗଲା, ଦୁଇଟି ଜାତିରେ ପରିଶତ କରି ଦିଆଗଲା, ଦୁଇଟା ଦେଶରେ
ପରିଶତ କରି ଦିଆଗଲା । ଫଳରେ ରାଜନୈତିକ ଦିଗରୁ ଦୁଇଟି ରାଷ୍ଟ୍ର ମଧ୍ୟରେ, ଦୁଇଟି
ଦେଶର ଜନସାଧାରଣ ମଧ୍ୟରେ ଚିରକାଳ ପାଇଁ ଏକ ଶତ୍ରୁଭାର ମନୋଭାବ ଓ ନିଜ
ନିଜ ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ଧର୍ମବନ୍ଦତା ଓ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ଦଙ୍ଗାର ଯେଉଁ ବିଷ ମଞ୍ଜି ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀମାନେ
ବୁଣିଦେଇ ଯାଇଥିଲେ ତାକୁ ପ୍ଲାୟୀ କରି ରଖାଗଲା । ଏହା ତ ହେଲା ଆପୋଷ ଜରିଆରେ
ସ୍ଵାଧୀନତା ଅର୍ଜନ କରିବା ଯୋଗୁଁ ଦେଶର ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଅନିଷ୍ଟା ସଭ୍ରେ ଯେଉଁ
ପରିମାଣରେ କ୍ଷତି ସ୍ଵାକାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିଛି, ତାହାର ଗୋଟିଏ ଦିଗ । ଏତେ କ୍ଷତି
ସ୍ଵାକାର କରି ମଧ୍ୟ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ ସହ ଆପୋଷ କରି ଯେଉଁ ସ୍ଵାଧୀନତା ଆସିଛି ଏବଂ ତା'
ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ରାଷ୍ଟ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥା, ସାମାଜିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆମ ଦେଶରେ
ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛି, ତାହା ଜନସାର୍ଥକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସ୍ଵାକାର କରି ମାଲିକମାନଙ୍କର ତଥା
ପୁଞ୍ଜିପତି ଶ୍ରେଣୀର ସ୍ଵାର୍ଥ ପାଇଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛି । ଫଳରେ ପୁଞ୍ଜିପତି ଶ୍ରେଣୀ ହେଉଛି
ଆମର ସ୍ଵାଧୀନ, ସାର୍ବଭୋଗ ରାଷ୍ଟ୍ରର ପ୍ରକୃତ ଏକଛତ୍ର ନିଯନ୍ତ୍ରଣ (dictator), ଅଥବା ଆମ
ଦେଶର ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଲାଭିଥିଲେ ସାଧାରଣ ମଣିଷ ।

ସ୍ଵାଧୀନୋଭର ଭାରତରେ ଜବାହରଲାଲଙ୍କ ଭୂମିକା

ପ୍ରାକ୍ ସ୍ଵାଧୀନତା ଯୁଗରେ ଯେଉଁ ଜବାହରଲାଲ ଏହା କହୁଥୁବାର ଆମେ
ଶୁଣିଥିଲୁ ଯେ ‘ସାମନ୍ତତନ୍ତ୍ର ଉପାଚନ, କୃଷକର ଉନ୍ନତିର ବନ୍ଦୋବସ୍ତୁ ଏବଂ କୃଷକଙ୍କ
ଜମିବନ୍ଧନ, ଶ୍ରମଜୀବୀ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସର୍ବଜୀବନ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା

ଗୁହଣ' - ଏଗୁଡ଼ିକ କରି ନ ପାରିଲେ ସ୍ଵାଧୀନତାର କୌଣସି ଅର୍ଥ ନାହିଁ, ସେହି ରାଜଦୂର ତିଷ୍ଠି ରହିବାର କୌଣସି ଅଧୀକାର ନାହିଁ, କ୍ଷମତା ଲାଭ ପରେ ସେହି ଜବାହରଲାଲ ଠିକ୍ ଓଳଚା ସ୍ଵରରେ ଗାଇବା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ତେଣୁ ସ୍ଵାଧୀନତା ପ୍ରାୟୀ ପରେ ଜବାହରଲାଲଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ମୁଁ ଏକଦା କହିଥୁଲି - ଭାରତବର୍ଷର ଏକଟାଟିଆ ପୁଞ୍ଜିବାଦ ହାତରେ ସେ ଗୋଟିଏ କ୍ରୀଡ଼ନକ, ଗୋଟିଏ ଯନ୍ତ୍ର ମାତ୍ର । ମୁଁ ଥଣ୍ଡା କରି କହିଥୁଲି, ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଭାରତବର୍ଷର ଏକଟାଟିଆ ପୁଞ୍ଜିପତିଙ୍କ ହାତରେ ଏକ ଜୀବନ୍ତ ମାଇକ୍ରୋଫୋନ୍ । (He is a living microphone in the hands of the Indian monopoly capitalists) ବିଷୟଟି ଏପରି ହୋଇଥିଲା ଯେ, ସେ ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା କହିବେ, ମାନବତାବାଦର କଥା କହିବେ, ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଦେଶର ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଯେଉଁ ମମତା ରହିଛି, ବିଶ୍ୱାସ ରହିଛି, ସେ ବିଶ୍ୱାସକୁ ପାଦରେ ଦଳି ଦେଇ ସେ କେବଳ ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା କହି ଚାଲିବେ । ମାଲିକ ଶ୍ରେଣୀ ତାଙ୍କୁ କହିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେଇଛି, ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା କହି ଦେଶର ଲୋକଙ୍କୁ ଯେପରି ସେ ଥଣ୍ଡା ରଖନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ସୁଯୋଗରେ ମାଲିକମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଅଣ୍ଟି କାଟିବା ଦରକାର ଓ ଦରିଦ୍ର ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ପକେଟ୍‌ମାର କରିବା ଦରକାର, ତାହା ସେମାନେ ଯେପରି ନିରାପଦରେ ଓ ନିର୍ବିଘ୍ନରେ କରିପାରନ୍ତି । ତେଣୁ ବୁଝୁଆଶ୍ରେଣୀର ଶ୍ରେଣୀ ଶାସନକୁ ସୁଧାଂଶୁ କରିବାରେ ସେ ଥିଲେ ଏକ ନିମିତ୍ତ, ଏକ ପ୍ରୟୋଜନ (he was an exigency, a necessity to consolidate the rule of the bourgeoisie) । ତାହା ନ ହୋଇଥିଲେ, ସ୍ଵାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଯୁଗରେ ହିଁ ଜନସାଧାରଣ କ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଥାନ୍ତେ । ଜବାହରଲାଲଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ସେମାନଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ କରି ରଖିଥିଲା । ଜବାହରଲାଲଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶ୍ୱାସ ଯୋଗୁଁ ସେମାନେ ଥଣ୍ଡା ରହିଥିଲେ । ସେମାନେ ଆଶାକରିଥିଲେ - ପଣ୍ଡିତଜୀ ଯେତେବେଳେ ଅଛନ୍ତି ସେତେବେଳେ ନିଶ୍ଚିଯ କିଛି ହେବ, ପଣ୍ଡିତଜୀ ଭଲଲୋକ, ସତ୍ତଲୋକ, ଅନ୍ତତଃ ମାଲିକ ଗୋଷ୍ଠୀର କିଣା ଗୋଲାମ ନୁହଁନ୍ତି । ସେ ମାଲିକ ଗୋଷ୍ଠୀର କିଣା ଗୋଲାମ ଥିଲେ ଏକଥା ମୁଁ କହୁ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସେ କିଣା ହୋଇ ଥାଆନ୍ତୁ କିମ୍ବା ବିଭାଗ ହୋଇଥାଆନ୍ତୁ, ସେ ଯଦି ସଠିକ୍ ଦୃଷ୍ଟିଭଜୀ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ବିଦ୍ରୋହ କରିପାରି ନାହାନ୍ତି, ସେ ଯଦି ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଶୋଷଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସାଧାରଣ

ମଣିଷର ଲତେଜକୁ ସ୍ଥିମିତ କରିବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ବୁଝୁଆମାନଙ୍କ ହାତରେ ଅସ୍ତ୍ର ହିସାବରେ
ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାନ୍ତି, ସେ ଯଦି ମାଲିକ ଶ୍ରେଣୀର ରାଜତ୍ତର ଏହି ବୁନିଆଦୀକୁ ଗଢ଼ିବାରେ
ସର୍ବତୋ ଭାବେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି, ତା'ହେଲେ ସେ ଯେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଶତ୍ରୁତା
ଓ ସର୍ବନାଶ କରିଛନ୍ତି, ଏକଥା ସ୍ବାକ୍ଷର କରିବାକୁ ହେବ । ତେଣୁ ଏଠାରେ ସତ୍ (honest)
କି ଅସତ୍ (dishonest) - ଏକଥା ଆସୁନାହିଁ ।

ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟାରୀ ଇଲେକ୍ସନର ମୋହ ଛାଡ଼ିବାକୁ ହେବ

ଏଠାରେ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟାରୀ ଇଲେକ୍ସନ, ଜରିଆରେ ସରକାର ପରିବର୍ତ୍ତନ
ସମ୍ପର୍କରେ ଗୋଟିଏ କଥା ମନେ ରଖୁବା ଦରକାର । ଗୋଟିଏ ସରକାର ବିରୁଦ୍ଧରେ
ସେତେବେଳେ ଜନଗଣ ବୀତସ୍ଥିତ ଓ ବିଶ୍ଵାସ ହୋଇପାଉନ୍ତି ସେତେବେଳେ ନିର୍ବାଚନ
ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସରକାର ଆସେ । ସାଧାରଣ ମଣିଷ କେତେବୁଦ୍ଧିଏ ଲୋକଙ୍କୁ
ଅସତ୍ ମନେ କରନ୍ତି ଏବଂ ଭାବନ୍ତି ସେହି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ନିକାଲି ଦେଇ ସେମାନଙ୍କ
ଜାଗାରେ ଅନ୍ୟ କେତେକ ସତ୍ ଲୋକଙ୍କୁ ଆଣି ବସାଇଲେ ସେମାନଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ହେବ ।
ସେକୌଣସି ‘ନାତି’ ବା ‘ଆଦର୍ଶ’ର ଆତ୍ମଆଳରେ ଜନତାକୁ ବିଭ୍ରାନ୍ତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
ବୁଝୁଆ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟାରୀ ରାଜନୀତିବିଦ୍ୟାର ଏହି ଧରଣର ପ୍ରଚାର କରିଥାଆନ୍ତି । ତେଣୁ ମୁଁ
ଗ୍ରମିକ, କୃଷକ ଓ ସାଧାରଣ ମଣିଷଙ୍କୁ କହୁଛି - ସେମାନେ ଯେପରି ଏ ଧରଣର ଧୂଆଁବାଣରେ
ଭୁଲି ନ ଯାଆନ୍ତି । କାରଣ, କେବଳମାତ୍ର ସରକାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲେ ସାଧାରଣ ମଣିଷଙ୍କର
ମୌଳିକ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୁଏନା ଓ ହୋଇପାରେନା । ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟାରୀ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ
ଗଣତାନ୍ତିକ ଅଧିକାର, ନିୟମ କାନୁନ୍ ଆଦି ଯେତେ ଥାଉନା କାହିଁକି; ଯେତେ ରିଲିଫ୍
(ସାହାଯ୍ୟ) ଦେବାର ପରିକଳ୍ପନା ସେମାନେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ପାଇଁ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ ନା
କାହିଁକି, ତାଦ୍ୱାରା ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ମୁକ୍ତି ମିଳିବ ନାହିଁ ବରଂ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଅବସ୍ଥା
ଦିନକୁ ଦିନ ଆହୁରି ଖରାପ ହେବ ।

ପୁଣି, ରାଷ୍ଟ୍ରବ୍ୟବସ୍ଥାର ମୌଳିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବିନା ଏହିପରିଭାବେ ସରକାର
ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦ୍ୱାରା କ'ଣ ହୁଏ ? ଯଦି ସଙ୍ଗୋଚ ଲୋକ ସରକାରକୁ ଆସେ ବରଂ ଆହୁରି
ମୁକ୍ତିଲ ହୁଏ । କାରଣ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶ୍ୱାସ ରହେ । ସଙ୍ଗୋଚ

ହୋଇ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଯଦି ବିଭ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ଯଦି ସେମାନେ ବିପୁଲ ପଥରେ ପାଦ ବଢ଼େଇ ନ ପାରନ୍ତି, ତା'ହେଲେ ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କାର୍ଯ୍ୟତଃ ପୁଣିପତି ଶ୍ରେଣୀର ଦଲାଳୀ କରିବା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିକଷ ରହେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ସଂଶୋଧନ ଓ ଆହୁରି ସୁସଂହତ କରି ବସନ୍ତି । ଅଥବା ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶ୍ୱାସ ଥିବା ଫଳରେ ଅନ୍ତତଃ କିଛିଦିନ ପାଇଁ ହେଲେ ବି ଜନଗଣଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରିମିତ ହୋଇପାରେ । ଫଳରେ, ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଶାସନ ଏହିସବୁ ଉଥାକଥୁତ ସଜୋଟ 'ପ୍ରଶାସନ'ଙ୍କ ଅମଳରେ ଆହୁରି ସୁସଂହତ ହୁଏ ଓ ପକ୍କା ମୂଳଦୂଆ ତିଆରି କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଏ । ଜବାହରଲାଲଙ୍କ ନେତ୍ରଭ୍ରତରେ ଭାରତୀୟ ପୁଞ୍ଜିବାଦ ଏହିପରି ଆହୁରି ଦୃତ ଓ ସୁସଂହତ ହୋଇଛି । ତେଣୁ ଲେନିନ୍ କହିଥୁଲେ, "ସତ୍ୱ ଧର୍ମ୍ୟାଜକ ଓ ଅସତ୍ୱ ଧର୍ମ୍ୟାଜକ ମଧ୍ୟରେ ଅସତ୍ୱ ଧର୍ମ୍ୟାଜକ ବରଂ ଗୋଟିଏ ଦିଗରୁ ଭଲ" । ସେ ଅସତ୍ୱ ବୋଲି ଭଲ - ଏହି ଅର୍ଥରେ ନୁହେଁ । ଏହି ଯୋଗୁଁ ଭଲ ଯେ ଲୋକେ ସହଜରେ ତାକୁ ଚିହ୍ନିପାରିବେ । କିନ୍ତୁ ଯଦି ସତ୍ୱ ଅଥବା ବିଭ୍ରାନ୍ତ ଧର୍ମ୍ୟାଜକ ବିପୁଲର ରାଷ୍ଟ୍ରାରୁ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଅଲଗାକରି ରଖିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦଶାର କାରଣ ହିସାବରେ ଅଦୃଷ୍ଟବାଦ ବୁଝାଏ, ତା' ହେଲେ କ୍ଷତିଟା ବେଶୀ ହେବ । କାହିଁକି ? କାରଣ ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଏବଂ ମଣିଷର ମୁକ୍ତି ଯେଉଁ ଲତେଇରେ ନିହିତ ଅଛି, ସବୁ ପ୍ରକାରର ଶୋଷଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେହି ଲତେଇକୁ ଏତାଇ ଯିବାର ଶିକ୍ଷା ହିଁ ସେ ଜନତାକୁ ଦେଇଥାନ୍ତି ।

ଭାରତୀୟ ଅର୍ଥନୀତିରେ ପାମରିକୀକରଣର ଛୁଳ୍କ

ସ୍ଵାଧୀନତା ଆଦୋଳନରେ ଗଣମୁକ୍ତିର ଯେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା, ତାହା ସଫଳ ହୋଇ ନାହିଁ । ଦେଶ ସ୍ଵାଧୀନ ହୋଇଛି, ବୁଜୁଆ ରାଷ୍ଟ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥା କାଏମ୍ ହୋଇଛି । ତା'ର ସାମାବନ୍ଧତା ସବୁ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଅର୍ଥନୈତିକ ଭିତ୍ତି ଆହୁରି ଦୃତ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ପୁଣି ଏହି ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଅର୍ଥନୈତିକ କାରଣ ଯୋଗୁଁ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଶୋଷଣ ଦ୍ୱାରା ଦେଶର ଜନସାଧାରଣଙ୍କର କ୍ରୁୟକମତା କମୁଛି । ଆର୍ଜାତୀକ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ବଜାର ସଂକଟ, ଦେଶର ଆଭ୍ୟନ୍ତରିଣ ବଜାର ସଂକଟ, ଏବଂ କ୍ରମବର୍ଷଷ୍ଟ ବେକାର ସମସ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୌଳିକ ଭୂମିସଂଧାର କରି କୃଷି ଉପାଦନ ବଢ଼େଇବା ପାଇଁ କୃଷି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯାନ୍ତିକରଣର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିବା ସକାଶେ ଭାରତବର୍ଷର ପୁଞ୍ଜିବାଦ ଅକ୍ଷମ । କାରଣ କୃଷି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯାନ୍ତିକରଣର

ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ଗଲେ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ଗୋଟିଏ ଧକ୍କାରେ ବେକାର ହୋଇଯିବେ, ସେହି ବେକାରମାନଙ୍କୁ କାମ ଯୋଗାଇବା ଭଲି କ୍ଷମତା ଭାରତୀୟ ପୁଣିବାଦର ନାହିଁ । କାରଣ ଶିକ୍ଷର ଅପ୍ରତିହତ ବିକାଶ ଅର୍ଥାତ୍ ଅବାଧ ଶିକ୍ଷ ବିକାଶର ରାଷ୍ଟ୍ରା ସମୂର୍ଖଭାବେ ବନ୍ଦ । ଯେଉଁ କଳକାରଖାନାଗୁଡ଼ିକ ଅଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ବଞ୍ଚେଇ ରଖିବା ହିଁ ହେଉଛି ଆଜି ପୁଣିବାଦର ବଡ ସମସ୍ୟା । ତେଣୁ ଭାରତୀୟ ପୁଣିବାଦୀ ଅର୍ଥନୀତିରେ କୌଣସି ମତେ କିଛିଟା ମୁଲିତାବସ୍ଥା ବଜାୟ ରଖିବା ପାଇଁ ଆଜି ତା'ର କୃତ୍ରିମ ଉପାୟରେ ବଜାରରେ ତେଜୀଭାବ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଦରକାର ହେଉଛି ।

ବଜାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି କୃତ୍ରିମ ତେଜୀଭାବ (*artificial stimulation*) ସୃଷ୍ଟି କରିବା କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝାଏ ? ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ଵାଭାବିକ ଗତିରେ ବଜାରରେ ଯେତେବେଳେ ଚାହିଦା ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ଲୋକଙ୍କର କୁଟ୍ଟକ୍ଷମତା ଉପରେ ନିର୍ଭର ନ କରି ସରକାରୀ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ଯେଉଁ ଅଛ କେତେକ କଳକାରଖାନା ଚାଲୁଛି, ନ୍ୟୂନତମ ପକ୍ଷେ ଅନ୍ତତଃ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଚାଲୁ ରଖିବା । ଏଥୁପାଇଁ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଉପାୟ ହେଉଛି, ପ୍ରତିରକ୍ଷା ଶିକ୍ଷ (*defence industry*) ବୃଦ୍ଧି କରିବା ଓ ମିଲିଟାରୀ ବଜେଟ୍ ବଢ଼େଇବା । ଏହି ଯେଉଁ (*defence production*) ଅର୍ଥାତ୍ ଅସ୍ତରାସ ଉପାଦନ ତାହାର ସମସ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚ ସରକାର ବହନ କରେ ଏବଂ ସରକାର ନିଜେ ସେସବୁ ଉପାଦନକୁ କିଣେ । ଫଳରେ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର କୁଟ୍ଟ କ୍ଷମତା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ପଡ଼େନା । ତେଣୁ ଆଜିର ବଜାର ସଂକଟ ଯୁଗରେ ଭାରତୀୟ ପୁଣିବାଦ ପକ୍ଷରେ ପ୍ରତିରକ୍ଷା ଶିକ୍ଷ ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ଅତି ଗୁରୁତ୍ବପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟ । ଏଥରୁ ପୁଣିପତି ଶ୍ରେଣୀ ପଛକୁ ହଚିଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଦେଶର ଲୋକ ଖାଇବାକୁ ପାଆନ୍ତି ବା ନ ପାଆନ୍ତି ତାଙ୍କୁ କିନ୍ତୁ ପ୍ରତିରକ୍ଷା ଶିକ୍ଷ ବଜାଇବାକୁ ପଢ଼ିବ । ଲୋକଙ୍କୁ ବୁଝେଇ ଦିଆଯାଉଛି ଯେ, ଦେଶ ବିପଦାପନ୍ତି, ଏଥୁପାଇଁ ଏହା କରାଯାଉଛି । ମୁଁ କହୁଛି, ଦେଶ ଯେତେ ବିପଦାପନ୍ତି ନୁହେଁ ତାହାଠାରୁ ବେଶୀ ବଡ କାରଣ ହେଉଛି, ଏହି ଅର୍ଥନୀତିକ ସଂକଟାବସ୍ଥା । ତା' ନହେଲେ ଭାରତବର୍ଷର ସମୁଦ୍ରାୟ ପୁଣିବାଦୀ ଅର୍ଥନୀତିର ଏହି ମୂଳଦୁଆଟି ପୂରାପୂରି ଭୂଷ୍ଟୁଡ଼ି ପଡ଼ିବ ।

ଯୋଜନା ମଧ୍ୟ ସଂକଟର ସ୍ଵର୍ଗ ହୁହେଁ

ଏବେ ଯେଉଁ ଜୟାତ ଉପାଦନ ହେଉଛି, ଜୟାତ କାରଖାନା ହେଉଛି, ସେଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସମୟରେ କୁହାଯାଇଥିଲା ଯେ ଦେଶର ଆର୍ଥିକ ଉନ୍ନତି ହେଉଛି । ଅଥବା ଏହି ସମସ୍ତ ଯୋଜନା ମଧ୍ୟରେ ସେତେବେଳେ ଆମେ ଦୁଇଟି ଜିନିଷ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥିଲୁ । ଗୋଟିଏ ଦିଗରେ ଶିଷ୍ଟ ବିପ୍ଳବର ଯୋଜନା ହେଉଛି, କଳକାରଖାନା ଗତି ଉଠୁଛି ଓ ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଗତିଉଠିଥିବା କଳକାରଖାନାଗୁଡ଼ିକରେ ହୁ ହୁ ହୋଇ ଲାଲବତୀ ଜଲୁଛି । ଫଳରେ ଗୋଟିଏ ଦିଗରେ କେତେକ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ କର୍ମ ସଂସ୍ଥାନ ହେଉଛି, ପୁଣି ଯେଉଁ ପରିମାଣରେ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଚାକିରୀ ମିଳୁଛି, ତା ଠାରୁ ତେର ବେଶୀ ପରିମାଣରେ ଲୋକମାନେ କ୍ରମାଗତ ଚାକିରୀ ହରାଇ ବେକାର ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ତେଣୁ ପଞ୍ଚବାର୍ଷିକ ଯୋଜନା ଆରମ୍ଭରେ ସ୍ଵର୍ଗନା ଦେଇ ଆମେ ଆମ ଦଳ ତରଫରୁ କହିଥିଲୁ ଯେ ଅର୍ଥନ୍ତେତିକ ଅଗ୍ରଗତି ପାଇଁ ଏହି ଯେଉଁ ପଞ୍ଚବାର୍ଷିକ ଯୋଜନାମାନ ପ୍ରଶାସନ ହେଉଛି - ଏହି ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଗୋଟାଏ ସଂକଟର ଛାଯା ଓହିପ୍ରୋତ୍ତବ୍ରାତା ଭାବେ ଜାତିତ (associated with a shadow of crisis) । ଏହି ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକୁ ସବୁ ସମୟରେ ଏକ ଛାଯା ଅର୍ଥାତ୍ ସଂକଟର ଛାଯା ଅନୁସରଣ କରି ଚାଲିଛି । ସେହି ସଂକଟ କ'ଣ ? ତାହା ହେଉଛି ବଜାର ସଂକଟ ।

ଜୟାତ ତିଆରି ହେଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହାକୁ ବିଦେଶ ବଜାରରେ ବିକ୍ରି କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ନିଜ ଦେଶରେ ଜୟାତ କିଏ କିଣିବ ? ଯଦି ଶିଷ୍ଟ, କାରଖାନା ଗତି ଉଠିବା ପାଇଁ ଗୋଟି ଚାହିଦା ଥାଏ, ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଅର୍ଥରେ ବି ଯଦି ଚାହିଦା ଥାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ପୁଞ୍ଜିପଢ଼ିମାନେ ମାଲ ତିଆରି କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥାନ୍ତି, ତେବେ ତା'ର ମାନେ ହେଉଛି, ବଜାରରେ ଉପାଦିତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଚାହିଦା ଅଛି । ଦେଶରେ ହେଉ ବା ବିଦେଶରେ ହେଉ ବଜାର ଅଛି, ପୁଞ୍ଜିପଢ଼ିମାନଙ୍କର ପୁଞ୍ଜି ବିନିଯୋଗର ଗୋଟେ ଚାହିଦା ଅଛି । ଏହି ଚାହିଦା ଥିଲେ ସେମାନେ କଳକାରଖାନା ଗତିବାକୁ ଚାହିଁବେ । ସେତେବେଳେ ଜୟାତ ସେମାନଙ୍କ କାମରେ ଲାଗିବ । କିନ୍ତୁ ସେହି ଚାହିଦା ନାହିଁ । ଦେଶ ଭିତରେ ସେ ଚାହିଦା ନାହିଁ ତିନୋଟି କାରଣ ଯୋଗୁଁ - ବେକାରୀ ବୃଦ୍ଧି, କମ ମଙ୍ଗୁରୀ ଓ ମୌଳିକ ଭୂସଂଧାରରେ ବିପଳତା । ଏହି ତିନୋଟି କାରଣ ଯୋଗୁଁ କ୍ରମାଗତ ଭାବେ ଦେଶରେ ବଜାର ସଂକୁଚିତ ହେଉଛି, ଲୋକଙ୍କ କ୍ରୟ କ୍ଷମତା କମିଯାଉଛି । ପୁଣି ବିଦେଶୀ ବଜାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ବହୁ ପ୍ରତିଯୋଗୀ ଅଛନ୍ତି । ସେଠାରେ ଉପାଦନ କ୍ଷମତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭାରତୀୟ ପୁଞ୍ଜି ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିପାରୁ ନାହିଁ । ଏହାଙ୍କତା ନୂଆ ସ୍ବାଧୀନତା ପ୍ରାୟ

ଦେଶଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ନୂଆକରି ଏହି ପ୍ରତିଯୋଗିତା କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଆସୁଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଦିଗରେ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ପୁଣିବାଦୀ ଦେଶଗୁଡ଼ିକ ସାଙ୍ଗରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଓ ଅପରଦିଗରେ ଅଧୁନା ସ୍ଥାଧୀନତା ପ୍ରାୟ ଦେଶଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଫଳରେ ସେହି ବଜାରର ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ଭଲ ନୁହେଁ । ଏଥ୍ୟୋଗ୍ରୁଁ ପୁଣିବାଦ ସର୍ବାତ୍ମକ ସଂକଟର ସମ୍ବନ୍ଧୀନ ।

ପୁଣିପତି ଶ୍ରେଣୀର ଅଭିସନ୍ଧିମୂଳକ ଅପପ୍ରଚାର

ଏହି ଯେଉଁ ଜୟାତ ଉପାଦିତ ହେଉଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ଯଦି ବାହାର ବଜାର ନ ଥାଏ, ଦେଶ ଭିତରେ କିଛିଟା ବଜାର ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇ ନ ପାରେ, ତେବେ ଚଳିବ କିପରି ? ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତ ଜୟାତ ଜମାହୋଇ ପଢ଼ି ରହିବ, ସିଂଗ୍ର ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ । ଦୁର୍ଗାପୁର, ଭିଲାଇ, ରାଉରକେଲାରେ ଲାଲବତୀ ଜଳିବ । ତେଣୁ ଯୁଦ୍ଧ ହୁଙ୍କାର । ଯୁଦ୍ଧ ଲଗେଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ପ୍ରତିରକ୍ଷା ବଜେଟ ବୃଦ୍ଧି କରି ବଜାରରେ କୃତ୍ରିମ ତେଜୀଭାବ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ହେବ । ସରକାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ଉପାଦିତ ଜୟାତ ଦ୍ରୁବ୍ୟର କିଛି ଅଂଶ କିଣିବ । ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ ଶିକ୍ଷା ଓ କଳକାରଖାନା ଗୁଡ଼ିକୁ ବି ସରକାର ନିଜେ କିଛି ଅର୍ତ୍ତର ଦେଇ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବ । ଏହିଭାବେ ବଜାରରେ କୃତ୍ରିମ ତେଜୀଭାବ ସୃଷ୍ଟି ନ କଲେ ଭାରତୀୟ ପୁଣିପତିମାନେ ଚଳିପାରିବେ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଦିଗରେ ରାଷ୍ଟ୍ରନାୟକମାନେ ଶାନ୍ତିର କପୋତ ଉତ୍ତାଉଛନ୍ତି, ଅଥଚ ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଦେଶର ଲୋକେ ଖାଲବାକୁ ପାଉନାହାନ୍ତି, ଦେଶରେ ବେକାର ଲୋକ ଭର୍ତ୍ତି । ବେକାରୀ ଭତ୍ତା, ଯାହା ପାଖାତ୍ୟ ପୁଣିବାଦୀ ଦେଶ ଗୁଡ଼ିକରେ ବି ଦିଆଯାଏ, ଏ ଦେଶରେ ପୁଣିପତିମାନଙ୍କର ତାହାର ଦେବାର କ୍ଷମତା ନାହିଁ । ଦଲେ ଦଲେ ମଣିଷ ବେକାର ହେଉଛନ୍ତି, ଭୂମିସଂଧାର କରିବା କ୍ଷମତା ନାହିଁ । ଏପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ କେଉଁ ମୁହଁରେ ସେମାନେ ଅସ୍ତରଣସ୍ତ ତିଆରି କରିବାକୁ, ପ୍ରତିରକ୍ଷା ଶିକ୍ଷ ବଢ଼େଇବାକୁ କହିବେ ? ତେଣୁ ଚିକ୍କାର କରାଯାଉଛି ଦେଶ ବିପନ୍ନ । ଏହା ଗୋଟିଏ ଭୟାନକ ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଦେଶକୁ ଭଲ ପାଉ, ଦେଶ କଥା କହିଲେ ଆମେ ଗରମ ହୋଇଯାଉ । ଆମେ ଭାଷଣ ଭାବେ ଆବେଗ ପ୍ରବଣ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ କହେ, ବିଚାର ବୁଦ୍ଧିକୁ ଆମେ ଯଦି ଏପରି ଆଛନ୍ତି କରି ରଖୁଁ, ଯାହା ଫଳରେ ବାରମ୍ବାର ମାଲିକଶ୍ରେଣୀର ଅଭିସନ୍ଧିମୂଳକ ପ୍ରଚାର ଦ୍ୱାରା ବିଭାଗ୍ରହ ହେଉ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଇଞ୍ଜିତରେ ଉଠବସ ହେଉ, ତା'ହେଲେ ସେମାନଙ୍କର ଚକ୍ରାନ୍ତ ବୁଝିବାକୁ କେବେହେଲେ ଆମେ ସକମ ହେବୁ ନାହିଁ ଏବଂ ଗଣମୁକ୍ତି ପାଇଁ ସଂଗ୍ରାମ ପରିଚାଳନାବି କଠିନ ହୋଇପଡ଼ିବ ।

ଏହି ପ୍ରତିରକ୍ଷା ବଜେଟ୍ କ୍ରମାଗତ ନ ବଢାଇ ସାଂପ୍ରତିକ ଅର୍ଥନୈତିକ ସଂକଟ ସମ୍ମୁଖୀରେ ଭାରତୀୟ ପୁଞ୍ଜପତିମାନେ ଚଲିପାରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଦେଖାଯାଉଛି ଯେ ପୂରାପୂରି ଶାନ୍ତି ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ରାଷ୍ଟ୍ରନାୟକମାନେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଦଲାଲମାନେ ସର୍ବଦା ଭବନ୍ଧ୍ୟତ ଯୁଦ୍ଧର ଗୋଟିଏ ଆଶକ୍ତାପୂର୍ଣ୍ଣ ମନୋଭାବ ଜିଆଇ ରଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି । ମନୋଭାବଟା ଏମିତି ଯେ, ସତେ ଯେପରି ଆମକୁ କିଏ ଗିଲି ପକାଇବ, ତା'ର କିଛି ଠିକ୍ ନାହିଁ ! ଫଳରେ ପ୍ରତିରକ୍ଷା ଶିଷ୍ଟର ବଜେଟ୍ କମାଯାଇପାରେନା । ବରଂ କ୍ରମାଗତ ବଢ଼େଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଅସଲ ରହସ୍ୟ ହେଉଛି, କୃତ୍ରିମଭାବେ ବଜାରରେ ତେଜୀଭାବ ବଜାୟ ରଖିବା ନାହିଁକୁ ଚାଲୁ ରଖିବାକୁ ହେବ । ବ୍ୟବସାୟ ବାଣିଜ୍ୟ ଷେତ୍ରରେ ଏହି ଯେଉଁ ସର୍ବାତ୍ମକ ମାନ୍ୟଭାବ, ସେଥୁରୁ ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ଭାରତୀୟ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଅର୍ଥନୀତି ସାମରିକୀକରଣ ଦିଗରେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଆଗେଇ ଚାଲୁଛି ।

ମାର୍କିନ୍ ଅର୍ଥନୀତିର ସଂକଟ

ଆମେରିକାର ସମ୍ବ୍ରଦ୍ଧି ଅର୍ଥନୀତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ଚୋରାବାଲି ଉପରେ ଛିଡା ହୋଇଛି । ଦୁନିଆସାରା ଏଠି ସେଠି ସ୍ଥାନୀୟ ଓ ଆଂଶିକ ଯୁଦ୍ଧ ସୃଷ୍ଟି କରି ଏହା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବଞ୍ଚି ରହିଛି । ଏହିପରି ଭାବେ ଅନ୍ୟ ଘର ଉପରେ ଚଢାଉ କରି ଏମାନେ ସାମରିକ ଗୁଣ୍ଠିତ ନାମ ଦେଇଛନ୍ତି ‘ଶାନ୍ତିପାଇଁ ଲତେଇ’ । କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥନୀତିର ଛାତ୍ରମାନେ ଜାଣନ୍ତି ଯେ, ଶାନ୍ତି ହେଲା ସେମାନଙ୍କର କବର, ସେମାନଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ । ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ନ ହେଲେ ବି ଏଠି ସେଠି ଯା ତା ସାଙ୍ଗେ ସ୍ଥାନୀୟ ଓ ଆଂଶିକ ଯୁଦ୍ଧ ସେମାନଙ୍କର ନିହାତି ଦରକାର । ତେଣୁ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଦସ୍ୱ୍ୟବୃତ୍ତି ପଥରେ ଆଜି ଆବ୍ରାହମମ୍ ଲିଙ୍କନଙ୍କ ଗଣଭାନ୍ତିକ ଆମେରିକା ପାଦ ବଢ଼େଇଛି । କାହିଁକି ? କାରଣ ଏମାନଙ୍କ ସାମନାରେ ସମସ୍ୟା ଆହୁରି ଗୁରୁତର । ଏମାନଙ୍କର ବଜାର ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ପୁଞ୍ଜି ରହିଛି । ପୁଞ୍ଜି ଖାଲି ସ୍ଥିର ରହିପାରେନା । ତାହାହେଲେ ମୁଦ୍ରାଷ୍ଟିର ଚାପ ଅର୍ଥନୀତି ଉପରେ ପଡ଼ିବ । ଫଳରେ ସେମାନେ ଶିଷ୍ଟର ସାମରିକୀକରଣ ମାଧ୍ୟମରେ କ୍ରମାଗତ ଅସ୍ତ୍ର ସମ୍ଭାବ ବୃଦ୍ଧି କରି ସେହି ବାଟରେ ପୁଞ୍ଜି ଖଚାଉଛନ୍ତି । ପୁଣି ଅସ୍ତ୍ରଶବ୍ଦ ଯଦି କ୍ରମାଗତ ଜମିରହେ ତା'ହେଲେ ସେହି ସମସ୍ତ ଶିରରେ ମାନ୍ୟଭାବୁ ଦେଖାଦେବ, ସ୍ଥିମିତ ଭାବ ଆସିବ । ସେତେବେଳେ ସାରା ଦେଶ ବେକାରୀରେ ଫାଟିପଡ଼ିବ । ଆମେରିକାରେ ଏମିତି ତ ବେକାର ସମସ୍ୟା ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ଫଳରେ ଯତ୍ନ ଦରକାର । ଜଣଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅନ୍ୟ ଜଣଙ୍କର ହୋଇ ଗୋଇଯାଗିରି କରିବା ନତୁବା ଯା ସାଙ୍ଗରେ ତାକୁ ଲଗେଇଦେବା, ଯା ଖବର ତାକୁ

ପରିବେଷଣ କରିବା, ତା' ଖବର ଯାକୁ ପରିବେଷଣ କରିବା - ଗୋଟିଏ ଦିଶରେ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଗୋଲଦାରି, ଅନ୍ୟ ଦିଶରେ 'କ୍ୟାଶ ଏଣ୍ଟ ଭାଓଲେନ୍ସ' । ଏହି ନୀତି ହେଉଛି ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେରିକା ରାଷ୍ଟ୍ରନାୟକମାନଙ୍କର ଯେକୌଣସି ଉପାୟରେ ଯୁଦ୍ଧ ବିଗ୍ରହକୁ ଉପକାଳବାର ଜୟନ୍ୟ ରାଜନୀତି । ଏକଥା ଗତ ପାକିସ୍ତାନ-ଭାରତ ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଆମ ଦେଶର ଜନସାଧାରଣ ହାତେ ହାତେ ବୁଝି ପରିଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ଦିଶରେ ଆମେରିକା ପାକିସ୍ତାନକୁ ଉଭେଜିତ କରିଛି, ଅର୍ଥ ଓ ଅସ୍ତରଶ୍ଵ ଦେଇ ସାହାୟ କରିଛି, ଯୁଦ୍ଧର ଯୋଜନା ଦେଇଛି, ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ପାକିସ୍ତାନର ସମସ୍ତ ଖବର ସି.ଆଇ.ଏ.ର ଗୁରୁତ୍ୱା ବିଭାଗ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଯୋଗାଇଛି । କାରଣ ଏହା ପଛରେ ସେମାନଙ୍କ ଦୁଇଟା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି । ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ରାଜନୈତିକ ପ୍ରଭୃତି ଓ ଆଧୁପତ୍ୟ ଏହି ଦୂଲଦେଶ ଉପରେ ବିପ୍ରାର କରିପାରିବେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର କିଛି ପରିମାଣରେ ଅସ୍ତରଶ୍ଵ ମଧ୍ୟ ବିକ୍ରି ହୋଇପାରିବ । ଏହିପରି ଭାବେ ଅସ୍ତରଶ୍ଵ ଯଦି ବିକ୍ରି ହୋଇ ନପାରେ ତେବେ ଆମେରିକା ତା'ର ସମସ୍ତ ବିରାଟଦ୍ୱାରା ନେଇ ଅତଳସାଗର ମଧ୍ୟରେ ତୁରିଯିବ । ଏହି ହେଲା ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଦୂନିଆର ଶିରୋମଣି ଆମେରିକା ଅର୍ଥନୀତିର ନିଜସ୍ତ ସଙ୍କଟର ଚେହେରା ।

ଆଉ ଏଇ ଅବସ୍ଥାରେ ଭାରତବର୍ଷରେ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଉପ୍ରାଦନ ସମର୍କ ଓ ତାଙ୍କୁ ବଜାୟ ରଖୁ ଦେଶର ସମଦ ଓ ଉପ୍ରାଦନ କ୍ରମାଗତ ବୃଦ୍ଧିକରାଯାଇ ପାରିବ ଏବଂ ତାହାଦ୍ୱାରା ଦେଶର ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ସମସ୍ତ ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶ ଦୂର ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ କହନ୍ତି ସେମାନେ ନା ସମାଜ ବିଜ୍ଞାନର ଛାତ୍ର, ନା ଜ୍ଞାନବିଦୀର ଛାତ୍ର ନା ଅର୍ଥନୀତିର ଛାତ୍ର । ସେମାନେ କୌଣସିଟିର ଛାତ୍ର ନୁହନ୍ତି । ହୁଏତ ସେମାନେ କିଛି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ; ନ ହେଲେ ସେମାନେ ଶଳତାନ । ତେଣୁ ଭାରତବର୍ଷର ମୁକ୍ତିର ମୌଳିକ ପ୍ରଶ୍ନଟି ଏଇଠି ନିହିତ । ପୁଞ୍ଜିବାଦ ବର୍ତ୍ତମାନ ସଙ୍କଟ ଜର୍ଜରିତ । ସୁତରାଂ ଭାରତରେ ଶିକ୍ଷବିକାଶର ଦ୍ୱାର ଖୋଲିବାକୁ ହେଲେ ଶିକ୍ଷାର ସୁଯୋଗ ପ୍ରସାର କରିବାକୁ ହେଲେ, ଆମ୍ବଲ ଭୂସଂକାର ଏବଂ କୃଷିରେ ଯାନ୍ତ୍ରିକରଣ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରି ଉପ୍ରାଦନକୁ ଦୁଇଗୁଣ, ଚାରିଗୁଣ କ୍ରମାଗତ ବୃଦ୍ଧି କରି ଦେଶର ଖାଦ୍ୟ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିବାକୁ ହେଲେ, ଭାରତବର୍ଷର ଶିକ୍ଷବିଦ୍ୱାରା ଦ୍ୱାର ଖୋଲିଦେବାକୁ ହେବ । ପୁଞ୍ଜିପତିଶ୍ରେଣୀର ଶାସନ, ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏବଂ ଅର୍ଥନୀତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସେହି ଦ୍ୱାରକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ରୁଦ୍ଧକରି ରଖୁଛି । ଏହା ହେଉଛି, ଭାରତବର୍ଷର ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଅର୍ଥନୀତିର ସାମ୍ପ୍ରତିକ ସଂକଟର ରୂପ । ଏହି ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଉଛ୍ଳେଦ କରି ଶୋଷଣହୀନ ସମାଜତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରି ନ ପାରିଲେ ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶ କବଳନ୍ତୁ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର ମୁକ୍ତି ନାହିଁ ।

ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସମାଜର ମୌଳିକ ଅବିଚାର

ଏହାଛତା ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଆଉ ଗୋଟିଏ ମୌଳିକ ଅବିଚାର ପ୍ରତି ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବାକୁ ଚାହେଁ । ତିନି, ତାରି ଶହ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ପୁଞ୍ଜିବାଦ ବିଜାଶର ଆଗରୁ ମଣିଷର ଶ୍ରମ ଶକ୍ତିର ଚରିତ୍ର କ’ଣ ଥିଲା ? ଲୋକମାନେ ନିଜର ଭୋଗ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉପାଦନ କରିବା ପାଇଁ ପରିଶ୍ରମ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଯାହା କିଛି ବଳକା ଉପାଦନ କରୁଥିଲେ ତାହା ମଧ୍ୟ ନିଜର ଭୋଗ ପାଇଁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜିନିଷ ସହ ବିନିମୟ ହେଉଥିଲା । ଅର୍ଥାତ୍ ସାଧାରଣ ମଣିଷର ଉପାଦନ ଶକ୍ତିର ମାଲିକାନା, ଶ୍ରମଶକ୍ତିର ମାଲିକାନା ତା’ର ନିଜ ହାତରେ ଥିଲା । ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ (intellectual) ଶ୍ରମିକ ହୁଅନ୍ତୁ ବା ଦେହିକ (manual) ଶ୍ରମିକ ହୁଅନ୍ତୁ, ଷେତମଙ୍କୁରିଆ ହୁଅନ୍ତୁ, ବା ପ୍ରଫେସର ହୁଅନ୍ତୁ, ଯେଉଁମାନେ ଆଜି ଖଟି ଖାଆନ୍ତି, ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଶ୍ରମଶକ୍ତିର ମାଲିକ ନୁହଁନ୍ତୁ । ସେମାନଙ୍କର ଶ୍ରମଶକ୍ତି ଆଜି ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ବଜାରର ପଣ୍ୟରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଛି । ସେମାନଙ୍କର ଶ୍ରମଶକ୍ତିର ମାଲିକାନା ଆଜି ମାଲିକଶ୍ରେଣୀ ହାତରେ ଅଛି । ମାଲିକମାନେ କିଣାବିକାରେ ସର୍ବ ତିଆରି କରନ୍ତି ଓ ତଦନୁଯାୟୀ ଶ୍ରମିକ ଶ୍ରମ ବିକ୍ରି କରିବାକୁ ବାଧ ହୁଏ । ଫଳତଃ ସାଧାରଣ ମଣିଷର ଶ୍ରମଶକ୍ତିର ଚରିତ୍ର କ’ଣ ହୋଇଛି ? ସେମାନେ ଆଜି ନିଜ ପାଇଁ ଆଉ ପରିଶ୍ରମ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଉପାଦନ ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କର ପରିଶ୍ରମ ମିଶି (embodied) ରହିଛି । ସେହି ଅର୍ଥରେ ସାଧାରଣ ମଣିଷର ଶ୍ରମ ଆଜି ସାମାଜିକ ରୂପ ନେଇଛି । ତା’ର ଚରିତ୍ର ସାମାଜିକ । ମାଲିକ ଯେଉଁ ଉପାଦନ କରେ ତାହା କ’ଣ ନିଜର ଖାଇବା ପାଇଁ କରେ ? ନା, ବଜାରରେ ବିକ୍ରି କରିବା ପାଇଁ କରେ । ଅର୍ଥାତ୍ ମାଲିକମାନେ ଏ ସମାଜରେ ମୁନାପା ଅର୍ଜନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବଜାରର ଚାହିଦା ଅନୁଯାୟୀ ଉପାଦନ କରନ୍ତି, ଯଦିଓ ସେମାନେ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ କୁହାନ୍ତି ଯେ, ‘ମଣିଷର ପ୍ରଯୋଜନ ପାଇଁ ଉପାଦନ’, ଅର୍ଥାତ୍ ସମାଜର ପ୍ରଯୋଜନ ପାଇଁ କୁଆଡ଼େ ଉପାଦନ ହେଉଛି । ଅତେବଂ ଜମି ଚାଷ ଷେତ୍ରରେ ହେଉ ବା ଶିଷ୍ଟ କଳକାରୀମାନା ଷେତ୍ରରେ ହେଉ, ଆଜି ଆମ ଦେଶରେ ଉପାଦନର ଚରିତ୍ର ସାମାଜିକ ହୋଇଯାଇଛି । ସୁତରାଂ ଉପାଦନ ଯେଉଁମାନେ କରନ୍ତି, ସେହି ଶ୍ରମଶକ୍ତିର ଚରିତ୍ର ହୋଇଛି ସାମାଜିକ । ଅଥବା ଉପାଦନର ମାଲିକାନା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ହୋଇ ରହିଯାଇଛି । ଏହି ଯେଉଁ ଉପାଦନ ଏବଂ ଶ୍ରମଶକ୍ତିର ଚରିତ୍ର ସାମାଜିକ ଓ ମାଲିକାନାର ଚରିତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ, ତାହା ହିଁ ହେଉଛି ଏ ସମାଜର ମୌଳିକ ଅସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଏବଂ ସମସ୍ତ ସାମାଜିକ ଅନ୍ୟାୟ, ଅବିଚାରର ମୂଳଭିତ୍ତି । ଆଉ ଏଇ ଯେଉଁ ସାମାଜିକ ଶକ୍ତିରୁ ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଭ୍ୟାସ (private right of expropriation) କରିବାର ଅଧିକାର,

---

ସମ୍ପରିର ଅଧୂକାର, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମାଲିକାନାର ଅଧୂକାର, ସେହି ଅଧୂକାର ରକ୍ଷା କରିବା ହେଉଛି ଆଇନ୍ ଶୃଙ୍ଖଳାର କାର୍ଯ୍ୟ । ତେଣୁ ମୁଁ କହେ ଆମ ସମାଜରେ ଯେଉଁ ଆଇନ୍ ଶୃଙ୍ଖଳାର ତାଞ୍ଚା ଅଛି ତା'ର ମୂଳଭିତ୍ତି ହେଉଛି ଏହି ସାମାଜିକ ଅବିଚାର (social injustice) । ଅର୍ଥାତ୍ ଆମ ଦେଶରେ ଯେଉଁ ନ୍ୟାୟ ବିଚାରର ଧାରଣା ଉପରେ ଭିତରିକରି ଆଇନ୍ ଶୃଙ୍ଖଳାର ତାଞ୍ଚାଟି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ତାହା ମୂଳତଃ ଏହି ସାମାଜିକ ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଅବିଚାର ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇଛି । ଶ୍ରମର ଚରିତ୍ର ସାମାଜିକ, ଶ୍ରମିକ ସମାଜ ପାଇଁ କାମ କରେ, ଉତ୍ସାହନ ସମାଜ ପାଇଁ ହେଉଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ମାଲିକାନା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ । ଆଉ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମାଲିକାନାର ଅଧୂକାରକୁ ରକ୍ଷା କରିବାର କାମ ହେଲା ଆମ ଦେଶର ଆଇନ୍ ଶୃଙ୍ଖଳାର ମୂଳନାଟି । ଏ କ'ଣ ନ୍ୟାୟ ବିଚାର ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛି ? ନା, ସାମାଜିକ ଅନ୍ୟାୟ ଅବିଚାର ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇଛି ?

ନ୍ୟାୟନାଟି, କୁରିସପୁତ୍ରଦେନ୍ୟ ଏବଂ ଆଇନ୍ ଶୃଙ୍ଖଳାର ମୃଦ୍ଦି ଓ କ୍ରମବିକାଶ

୧୯୭୭ ମସିହା ଏପ୍ରିଲ ୨୪ ର ଶହୀଦମାନାର ଜନସଭାରେ ମୁଁ ପ୍ରଥମଥର ଗୋଟିଏ କଥା କହିଥୁଲି ଏବଂ ସେହି କଥାକୁ କେନ୍ଦ୍ରିତ କରି ବର୍ତ୍ତମାନ ଖୁବ୍ ହଇରଇ ହେଉଛି । ମୁଁ କହିଥୁଲି ଯେ, କୁରିସପୁତ୍ରଦେନ୍ୟ ଓ ନ୍ୟାୟନାଟିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛାତ୍ର ଜାଣେ ଯେ, ଯାହା କିଛି ଆଇନ୍ ସଙ୍ଗତ ତାହା ସବୁବେଳେ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ, ଯୁଦ୍ଧସଙ୍ଗତ ଏବଂ ମାନବିକତାସନ୍ଧତ ନ ହୋଇପାରେ । ପୁଣି ପ୍ରଚଳିତ ଆଇନ୍ ଚକ୍ରରେ କୌଣସି କଥା ବେଆଇନ୍ ହେଲେ ମଧ୍ୟ, ତାହା ଯେ ଅନ୍ୟାୟ, ଅଯୋକ୍ତିକ ଏବଂ ଅମାନବିକ ହେବ, ତାହା ବି ଠିକ୍ ନୁହେଁ । (Every student of law and jurisprudence knows that whatever is legal may not always be just, rational and humane. Again illegality in the eye of the prevailing law does not automatically render a thing unjust, irrational and inhuman.)

ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ରର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (principle of jurisprudence) ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯାହାର ଧାରଣା ଅଛି, ଅର୍ଥାତ୍ କିପରି ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର ଗଢ଼ି ଉଠିଲା, କିପରି ତାହାର ନୀତିଗୁଡ଼ିକ ପରିବର୍ତ୍ତ ହେଉଛି, ବିକାଶ କରୁଛି, ତା'ର ଜତିହାସ ଯେ ଅଧ୍ୟନ କରିଛି, ସେ ଜାଣେ ଯେ ବୁଝୁଆ ଧର୍ମନିରପେକ୍ଷ, ମାନବତାବାଦୀ ରାଷ୍ଟ୍ର ଏବଂ ତା'ର ବର୍ତ୍ତମାନର ‘ଆଇନ୍ ଶୃଙ୍ଖଳା’ର ଧାରଣା ଇତିହାସରେ ଦିନେ କିଭଳି, ସାମନ୍ତତତସ୍ତ (absolutism) ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଡ଼େଇ କରିବା ମଧ୍ୟଦେଇ ଧୀରେଧୀରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିଲା । ନୀତିଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛାତ୍ର ଜାଣିବା ଉଚିତ ଯେ, ନ୍ୟାୟ ନୀତି ଓ ଆଇନ୍ ଶୃଙ୍ଖଳା ପାଇଁ ମଣିଷ ବା ମଣିଷର ସମାଜ ନୁହେଁ

ବରଂ ମଣିଷ ଏବଂ ମାନବ ସମାଜର ଅସ୍ତ୍ରଗତି ଓ ପ୍ରଗତିର ପ୍ରୟୋଜନରେ ହିଁ ଆଇନ୍ ଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ନ୍ୟାୟନାତିର ଧାରଣା ଗତିର୍ଥିଛି ।

ସମାଜର କ୍ରମବିକାଶର ଲତିହାସ ଆଲେଚନା କଲେ ଦେଖାଯିବ, ଦିନେ ସମାଜର ଅସ୍ତ୍ରଗତି ଓ ବିକାଶର ପ୍ରୟୋଜନରେ ଯେଉଁ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଓ ନ୍ୟାୟନାତିର ଧାରଣା ଉପରେ ଭିଡ଼ିକରି ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ତା'ର ଆଇନ୍ ଶୃଙ୍ଖଳାର ତାଞ୍ଚାଟି ଗତିର୍ଥୀତେ, ତାହା ତଦାନୀନ୍ତନ ସମାଜର ପ୍ରୟୋଜନ ମେଷ୍ଟେଇ ପାରିଲେ ବି ସମୟର ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଧାରେ ଧାରେ ସେହି ବଶେଷ ମୂଲ୍ୟବୋଧ, ନ୍ୟାୟନାତି, ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟବିଚାରର ଧାରଣା ଓ ଆଇନ୍ ଶୃଙ୍ଖଳାର ତାଞ୍ଚା ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡିମେଯ ଶ୍ରେଣୀର ବିଶେଷ ସ୍ଵବିଧାରେ ପର୍ଯ୍ୟବେସିଥି ହୁଏ ଓ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶାଳ ରୂପ ଧାରଣ କରେ । ଫଳତଥା ସମାଜ ଅଭ୍ୟନ୍ତରେ ସମାଜ ପ୍ରଗତିର ସ୍ଵାର୍ଥରେ ହିଁ ନୂତନ ପ୍ରୟୋଜନକୁ ଭିଡ଼ିକରି ପୁନର୍ବାର ନୂତନ ମୂଲ୍ୟବୋଧ, ନ୍ୟାୟନାତି ଓ ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟ ବିଚାରର ଧାରଣା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ପୁରୁଣା ମୂଲ୍ୟବୋଧ, ନ୍ୟାୟନାତି ଓ ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟ ବିଚାରର ଧାରଣା ସହିତ ସମାଜ ପ୍ରଗତିର ସ୍ଵାର୍ଥରେ ଗଢି ଉଠୁଥିବା ଏହି ନୂତନ ନ୍ୟାୟନାତି, ନୂତନ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଓ ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟ ବିଚାର ଧାରଣା ସହିତ ସଂଘାତ ହେଉଛି ପ୍ରକୃତରେ ପୁରୁଣା ସମାଜବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ତା'ର ଆଇନ୍ ଶୃଙ୍ଖଳା ସହିତ ସଂଘାତ- ନୂତନ ନ୍ୟାୟନାତି, ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଓ ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟବିଚାରର ଧାରଣା ଉପରେ ଭିଡ଼ିକରି ନୂତନ ସମାଜବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ତା'ର ଆଇନ୍ ଶୃଙ୍ଖଳା ପ୍ରତିଷ୍ଠାର ଲତେଇ । ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଏହିପରି ସଂଘର୍ଷ ଓ ଲତେଇ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ମାନବିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ, ନ୍ୟାୟନାତି ଓ ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟ ବିଚାରର ଧାରଣା ଏବଂ ତାହାକୁ ଭିରିକରି ‘ଲ ଏଣ୍ ଅର୍ତ୍ତର’ର ଧାରଣା (conception) କ୍ରମାଗତ ରୂପ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି କରି ଆଜିର ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ପହଞ୍ଚିଛି । ଏହି ଭାବରେ ହିଁ ଦିନେ ଦାସ ସମାଜ (slave master society) ଭାଙ୍ଗିଯାଇ ସାମନ୍ତତନ୍ତ୍ର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । ପୁଣି ସାମନ୍ତତନ୍ତ୍ର (ଚରମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟାଦୀ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା) ଭିତରେ ଯେତେବେଳେ ପୁଣ୍ଡିବାଦୀ ବିପ୍ଳବ ଓ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଭାବନା ଜନ୍ମ ନେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା, ସେତେବେଳେ ସାମନ୍ତତନ୍ତ୍ର ଆଇନ୍ ଶୃଙ୍ଖଳାର ଧାରଣା, ନ୍ୟାୟ ବିଚାରର ଧାରଣା (conception), ନ୍ୟାୟନାତିର ଧାରଣା (conception of ethics), ଜଶ୍ଵର ପ୍ରଦତ୍ତ କ୍ଷମତାର ଯୁଜ୍ଞିଜାଲ (divine reasoning) ସାମନ୍ତିକ ତାଞ୍ଚା ବିରୁଦ୍ଧରେ ମଣିଷର ବିପ୍ଳବାତ୍ମକ ମନୋଭାବ ଗତି ଉଠିଲା ।

ଏହି ବିପୁଲାତ୍ମକ ମନୋଭାବ ତଦାନୀତନ ସମୟରେ ପ୍ରତିକିତ ଆଇନଶୂଙ୍ଗଳା ବିରୁଦ୍ଧରେ ପରିଚାଳିତ ହେବା ସବୁ ତାହା ନାତିସମ୍ମତ, ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଓ ଯୁକ୍ତିସଙ୍ଗତ (moral, legitimate and justified) ଥିଲା । ଅଥବା ସେବିନ ସେହି ଲତେଜର ନେତୃତ୍ବ ନେଇଥିଲେ କେଉଁମାନେ ? ଆଜିର ଏହି ବୁଝୁଆ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଅଧ୍ୟନାୟକମାନେ । ‘ଆଇନ’ ‘ଆଇନ’ ବୋଲି ଆଜି ଯେଉଁମାନେ ଚିକ୍କାର କରୁଛନ୍ତି ସେମାନେ ସେବିନ ସାମନ୍ତତତ୍ତ୍ଵ ବିରୁଦ୍ଧରେ କହିଥିଲେ - ଯାହା ଯୁକ୍ତିସଙ୍ଗତ ନୁହେଁ, ତାହା ଆଇନସଙ୍ଗତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଭାଙ୍ଗି ବୁରମାର କରିଦିଅ । ସେମାନଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଏହା ଧ୍ୱନିତ ହେଉଥିଲା କାହିଁକି ? କାରଣ ସାମନ୍ତତତ୍ତ୍ଵର ନ୍ୟାୟନାତି, ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଏବଂ ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟ ବିଚାରର ଧାରଣା ସମାଜର ବେଶୀ ଲୋକଙ୍କ ସ୍ଵାର୍ଥ ବିରୋଧୀ ଥିଲା ଏବଂ ସେହି ଅର୍ଥରେ ସମାଜ ପ୍ରଗତିର ବିରୋଧୀ ଥିଲା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ସମାଜର ଆଇନ ଶୂଙ୍ଗଳା ପୁଞ୍ଜିପତି ଶ୍ରେଣୀ କ୍ଷାର୍ଥରେ ରଚିତ

ଆଜି ସମାଜରେ ଯେଉଁ ଆଇନ, ଶୂଙ୍ଗଳାର ତାଙ୍କ ଅଛି ତାହା ପୁଞ୍ଜିପତି ଶ୍ରେଣୀ ଶାସନର ପରିପୂରକ ଭାବେ ରଚିତ - ପୁଞ୍ଜିପତି ଶ୍ରେଣୀର ଶାସନ, ସାମାଜିକ ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମାଲିକାନାର ଅଧିକାର - ତାହା ଯେଉଁ ରୂପରେ ହେଉନା କାହିଁକି, ତାକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ସୁଷ୍ଠି କରାହୋଇଛି । ଏହି ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଅର୍ଥନୈତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏବଂ ରାଷ୍ଟ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହିଁ ଆଜି ସମାଜ ଅଗ୍ରଗତି ପଥରେ ପ୍ରତର୍ଣ୍ଣ ବାଧାଭାବେ ଛିଡା ହୋଇଛି । ଫଳରେ ଏଇ ସମାଜରେ ଯେଉଁ ନ୍ୟାୟନାତି, ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଓ ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟବିଚାରର ଧାରଣା ଉପରେ ଭିତ୍ତିକରି ‘ଲ ଏଣ୍ ଅର୍ଟର’ର ବର୍ତ୍ତମାନର ଭାଞ୍ଚଟି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ, ତାହା ଆଜି ପୁଞ୍ଜିପତି ଶ୍ରେଣୀ ହାତରେ ସେମାନଙ୍କର ଶାସନ ଓ ଶୋଷଣକୁ ମଜବୁତ କରିବା ସ୍ଵାର୍ଥରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଵରିଧା (privilege) ରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ହୋଇଛି । ତେଣୁ ସାମାଜିକ ଅନ୍ୟାୟ ଅବିଚାରର ଧାରଣା ଉପରେ ଭିତ୍ତିକରି ବର୍ତ୍ତମାନ ସମାଜରେ ଯେଉଁ ‘ଆଇନ ଶୂଙ୍ଗଳା’ କାଏମା ଅଛି, ତାକୁ ବଶ୍ୟଦ ଭଳି ମାନି ନିଆୟାଇ ପାରେନା । ନିଜକୁ ଗଣତତ୍ତ୍ଵରେ ବିଶ୍ୱାସୀ ଓ ପ୍ରଗତାବାଦୀ ବୋଲି ଜାହିର କରିବି, ଅଥବା ନୂତନ ନ୍ୟାୟନାତିବୋଧ ଓ ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟବିଚାର ଉପରେ ଗତି ଉତ୍ୟୁବା ଗଣଆୟୋଜନ ସବୁକୁ ସମାର୍ଥନ କରିବାକୁ ଭୟ କରିବି - ଏହା ହୋଇପାରେନା ।

ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଶିଳ୍ପର ଜାତୀୟକରଣ ସମାଜବାଦ ହୁହେଁ

ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିଶ୍ୱଯ ଆଲୋଚନା କରିବା ନିତାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନ । ଆମ ଦେଶରେ ଦଲେ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ରାଷ୍ଟ୍ରାୟତରଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗ ଦେଖୁ ଦେଶରେ ‘ସମାଜବାଦ’ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେଉଛି ବୋଲି ଖୁବ୍ ଚିକ୍କାର କରୁଛନ୍ତି । ଅଥର ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଶିଳ୍ପର ଜାତୀୟକରଣ କଲେ ହଁ ତାଦ୍ୱାରା ସମାଜବାଦ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଠିକ୍ ଏହି ଭାବେ କଂଗ୍ରେସୀ ନେତାମାନେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ବୁଝାଇବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ଯେ, ସେମାନେ ଧୀରେ ଧୀରେ ସମାଜତନ୍ତ୍ର ଦିଗରେ ଅଗ୍ରସର ହେଉଛନ୍ତି । ଏହା ଏକ ମନ୍ତ୍ରବଡ଼ ଧପପାବାଜୀ । ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନଙ୍କୁ ବୁଦ୍ଧିବାକୁ ହେବ ଯେ, ମାଲିକାନା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ହେଉ ବା ରାଷ୍ଟ୍ରାୟତ ହେଉ, ତାହା ଦ୍ୱାରା ପୁଞ୍ଜିବାଦ ନା ସମାଜବାଦ ବୁଦ୍ଧାନ୍ତ ଭାବେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ମାର୍କ୍ ଯେଉଁଠି କହିଛନ୍ତି ପୁଞ୍ଜିବାଦ, ସେଠି ସେ ବୁଝାଇଛନ୍ତି ଉପାଦନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଓ ଉପାଦନ ସମ୍ପର୍କ ହେଉଛି, ମାଲିକ-ମନ୍ତ୍ରୁରିଆ ସମ୍ପର୍କ । ଯେମିତି ଆମ ଦେଶରେ ରାଷ୍ଟ୍ରାୟତ ଶିଳ୍ପଗୁଡ଼ିକର କଥା ଧରାଯାଉ । ଏଗୁଡ଼ିକରେ ମନ୍ତ୍ରୁରିଆମାନଙ୍କର ନିୟୁକ୍ତ ନୀତିରେ କୌଣସି ହାତ ନାହିଁ, ଉପାଦନ ଯୋଜନାରେ କୌଣସି ହାତ ନାହିଁ । ତା’ର ପରିଚାଳନା ବ୍ୟବସ୍ଥା କିପରି ଚାଲିବ, ସରକାରୀ ମନ୍ତ୍ରୁରୀ ନୀତି କଥା ହେବ, ତାହା ମନ୍ତ୍ରୁରିଆମାନେ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଉପାଦନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହିଁ ରହିଗଲା ମୂନାଫା ଅର୍ଜନ ଏବଂ ମାଲିକ ମନ୍ତ୍ରୁରିଆ ସମ୍ପର୍କ ମଧ୍ୟ ସେହି ଏକା ପ୍ରକାର ରହିଗଲା । ମନ୍ତ୍ରୁରିଆମାନେ କେବଳ ଦାବି କରିବେ, ଲାଭିବେ, ଯେପରି ସେମାନେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମାଲିକ ବିରୁଦ୍ଧରେ କରନ୍ତି ।

ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଜାତୀୟକରଣ ହେଲେ ହଁ ତାହା ସାମାଜିକ ମାଲିକାନାକୁ ବୁଝୁଏ ନାହିଁ । ତାହା ପୁଞ୍ଜିବାଦର ସାମଗ୍ରିକ ସ୍ଵାର୍ଥକୁ ପ୍ରତିପାଳିତ କରେ ମାତ୍ର । ଏହା ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଶୋଷଣର ଏକ ଅତିରିକ୍ତ ସୁବିଧା । ତାହା କ’ଣ ? ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମାଲିକ ଅନ୍ୟାୟ କଲେ ଲୋକମାନେ ତାହା ଉପରେ ସହଜରେ କ୍ଲୋଧାନ୍ତିତ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି । ଆଉ ଯେତେବେଳେ ପୁଞ୍ଜିବାଦର ସାମଗ୍ରିକ ସ୍ଵାର୍ଥରେ ରାଷ୍ଟ୍ରାୟତ ଶିଳ୍ପଗୁଡ଼ିକର ଅବିଚାର କରାହୁଏ, ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଟାଏ ମଧୁରବାଣୀ ଶୁଣାଯାଏ - ‘ଜାତୀୟ ସମ୍ପର୍କ’, ‘ଜାତୀୟ ସମ୍ପଦ’ । ପେଟରେ ଓଦାକନା ଦେଇ ଜାତୀୟ ସମ୍ପଦ ପାଇଁ କଷ୍ଟ ସ୍ଥାକାର କରିବାକୁ ହେବ - କାରଣ ଏ ସମ୍ପଦ ଜାତିର ! ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସର୍ବହରା ଶ୍ରେଣୀର ମହାନ୍ ନେତା ଫ୍ରେଡ଼ରିକ୍ ଏଙ୍ଗେଲସ କହିଯାଇଛନ୍ତି - ରାଷ୍ଟ୍ରାୟତ ଶିଳ୍ପ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ

ସମାଜରେ ସବୁଠାରୁ ନିକୃଷ୍ଟ, ଅମାନବିକ ଓ ନିଷ୍ପୂର ଶୋଷକ । କାରଣ ତାହାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଲେପ ରହିଛି - ‘ଜାତୀୟ’ । ଅଥବା ବାନ୍ଧବରେ ତାହା ସତ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ବିପ୍ଳବୀମାନେ କେବଳ ବିପ୍ଳବୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ପରିପୂରକ ‘ସଂକ୍ଷାର’ ଆନ୍ଦୋଳନ କରନ୍ତି

ସେଥିପାଇଁ ଏହି ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ରାଷ୍ଟ୍ରବ୍ୟବସ୍ଥା ତିଷ୍ଠି ରହିଥିବ ଆଉ ଆମେମାନେ ତାକୁ ହିଁ ସେ ସଂକ୍ଷାର (reform) କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବୁ, ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟରେ ଥାଇ ବି ପରିକଳ୍ପନାଗୁଡ଼ିକୁ ରୂପ ଦେବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବୁ, ଜନଗଣଙ୍କ ମଙ୍ଗଳର କଥା ଭାବିବୁ - ଏଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି ଆଭ୍ୟନ୍ତରାରଣୀ (self deception) ନିଜକୁ ଠକିବା ଓ ଅନ୍ୟକୁ ଠକାଇବା । ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସ୍ଵାର୍ଥ (benefit) ରେ ସଂକ୍ଷାରର ସଂଗ୍ରାମ ଏଠାରେ ହୋଇପାରେ ଓ ରିଲିଫ୍ ପାଇଁ ସଂଗ୍ରାମ ହୋଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ତା’ ସହିତ ଏସବୁର ଗୋଟିଏ ଉଦେଶ୍ୟ (object) ଥିବା ଦରକାର । ତାହା ହେଉଛି, ଏହିସବୁ ସଂକ୍ଷାର ଗୁଡ଼ିକ ଓ ରିଲିଫ୍ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଆନ୍ଦୋଳନ, ତାହା ଭାରତବର୍ଷର ପୁଞ୍ଜିବାଦ ବିରୋଧୀ ବିପ୍ଳବର ରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ପ୍ରଶନ୍ତ କରିବ, ସେଥିରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରିବ ନାହିଁ । ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟ ସମୟରେ ମୋହ ସୃଷ୍ଟି କରିବ ନାହିଁ, ମୋହମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ସାହୟ୍ୟ କରିବ । ତେଣୁ ସେହି ଭାବରେ ଯଦି ସଂକ୍ଷାର ପାଇଁ ଆନ୍ଦୋଳନ ହୁଏ, ସେ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ବିପ୍ଳବୀମାନେ ସମର୍ଥନ କରନ୍ତି, ଆମ ଦଳ ମଧ୍ୟ ସମର୍ଥନ କରେ । ଯେଉଁ ସଂକ୍ଷାର ବିପ୍ଳବୀ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଶକ୍ତିଶଳୀ କରିବାରେ ସାହୟ୍ୟ କରେନା, ତାହା ଆଭ୍ୟନ୍ତରାରଣୀ, ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ମଧ୍ୟର କଥା ଆଭ୍ୟନ୍ତରରେ ସାମନ୍ତିକ ଭାବରେ ପ୍ରିମିତ କରି ରଖିବାର ଗୋଟାଏ ବୁର୍ଜୁଆ ଅପକୌଣ୍ସଳ ମାତ୍ର । ୧୪ ଅଗଷ୍ଟରେ ଆମେ ଏହି କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ବାରମ୍ବାର ସ୍ଥାନ କରାଇ ଦେବାକୁ ଚାହୁଁ ।

ଉପାଦନର ଅବାଧ ବିକାଶର ଦ୍ୱାର

ଉତ୍ସୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ହିଁ ବିପ୍ଳବ

ଦୁଇଟି ଦିଗକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖୁ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଗଣମୁକ୍ତିର ଲତେଇ ପରିଚାଳନା କରିବାକୁ ହେବ - ଯେଉଁ ସ୍ଵାଧୀନତା ଆସିଛି, ତାକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ଯେପରି ଦାଖିଦ୍ଵାରା, ସେହିପରି ବିପ୍ଳବ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ନିରଳସ ଭାବରେ ସର୍ବବ୍ୟାପକ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଚଳାଇବାକୁ ହେବ । ସ୍ଵାଧୀନତା ଆସିଛି ବୋଲି ଗଣମୁକ୍ତିର ପ୍ରଶ୍ନ ନାହିଁ, ବିପ୍ଳବର ପ୍ରଶ୍ନ ନାହିଁ, ଏକଥା ଠିକ୍

ନୁହେଁ । ବିପ୍ଲବର ମାନେ ଦେଶକୁ ଗଣ୍ଠଗୋଳ ଡାକିଆଣିବା, ଉପାଦନ ବ୍ୟାହତ କରିବା, ଉପାଦନ ନଷ୍ଟ କରିବା, ଦେଶର ଅଗ୍ରଗତି ବ୍ୟାହତ କରିବା - ଏହା ଯେଉଁମାନେ କହନ୍ତି ସେମାନେ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ । କାରଣ ବିପ୍ଲବର ଅର୍ଥ ଉପାଦନ ବ୍ୟାହତ କରିବା ନୁହେଁ । ବରଂ ଉପାଦନକୁ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଅବଶ୍ୟକତା ଫଳ, ମାଦା (recession) ଓ ସଂକଟରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା, ବିଜ୍ଞାନକୁ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ମୂଳାପା ଅର୍ଜନର ଉଦେଶ୍ୟରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା । ପୁଞ୍ଜିପତିମାନଙ୍କର ଲୋଡ଼, ମଙ୍ଗୁରିଆମାନଙ୍କୁ ୦କାଇ ମୂଳାପା ଲୁଟିବା ହେତୁ ଯେଉଁ ବଜାର ସଂକଟ ଏବଂ ଅର୍ଥନୈତିକ ସଂକଟ, ସେହି ସଂକଟରୁ ଉପାଦିକା ଶକ୍ତିକୁ ମୁକ୍ତ କରିବା । ଉପାଦନକୁ କ୍ରମାଗତ ବତାଇବାର ରାଷ୍ଟ୍ର ଖୋଲିଦେବା ପାଇଁ ହିଁ ବିପ୍ଲବ । ବିପ୍ଲବ ଦ୍ୱାରା ସାମୟିକତାବେ ଉପାଦନରେ ବ୍ୟାପାର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ, କାରଣ ଏହି ବିପ୍ଲବକୁ ସଶସ୍ତ୍ର ଓ ହିସାଦ୍ଧକ ଉପାୟରେ ବୁଝୁଆରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ବୁଝୁଆମାନଙ୍କର ଦଲାଲମାନେ ବାଧା ଦିଅନ୍ତି । ତେଣୁ ସାମୟିକ ଗଣ୍ଠଗୋଳ ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଉପାଦନ ବ୍ୟାହତ ହୁଏ, ତାହାଦ୍ୱାରା ଏକଥା କୌଣସି ଦିଗରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏନା ଯେ ବିପ୍ଲବୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଉଦେଶ୍ୟ ଉପାଦନକୁ ବ୍ୟାହତ କରିବା । ଅପରନ୍ତୁ ବିପ୍ଲବୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଉଦେଶ୍ୟ ଉପାଦନକୁ ମୁକ୍ତ କରିବା । ଆଉ ଯେଉଁମାନେ ବାଧା ଦିଅନ୍ତି, ସେମାନେ ଉପାଦନର କ୍ରମାଗତ ଅଗ୍ରଗତିର ରାଷ୍ଟ୍ର ଖୋଲି ଦେବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ ବୋଲି ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି, ଆଉ ଏହି ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଫଳରେ ଉପାଦନ ଆହୁରି ବ୍ୟହତ ହୁଏ । ତେଣୁ ଉପାଦନରେ ବ୍ୟାପାର ସୃଷ୍ଟି କରିବା କୌଣସି ସଂଘବନ୍ଧ ବିପ୍ଲବୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଉଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ । ବିପ୍ଲବୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଉଦେଶ୍ୟ - ଉପାଦିକା ଶକ୍ତିକୁ ପୁଞ୍ଜିପତିମାନଙ୍କର ଲୋଡ଼ ଓ ମୂଳାପାର ଚକ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ମୁକ୍ତି କରିବା ଏବଂ ଅବାଧ ଗତିରେ ଉପାଦନ ବତାଇ ଯିବାର ରାଷ୍ଟ୍ର ଖୋଲିଦେବା ।

ଜନତାର ବିପ୍ଲବୀ ଚେତନା ଓ ସଂଘବନ୍ଧ ଶକ୍ତି ରଚିତାଳିବାକୁ ହେବ

ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେ ‘ବିପ୍ଲବ’ ‘ବିପ୍ଲବ’ ବୋଲି କେବଳ ଚିକାର କଲେ ହିଁ ବିପ୍ଲବ ଦାନା ବାନ୍ଧିବ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ନାନା ପ୍ରକାର ଶୋଷଣ, ଜ୍ଵଳନ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଓ ଅବିଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଆନ୍ଦୋଳନଗୁଡ଼ିକୁ ସଠିକ୍ କାଇଦାରେ ଧାରେ ଧାରେ ଗତି ତୋଳିବାକୁ ହେବ । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନଗୁଡ଼ିକୁ ପରିଚାଳନା କରିବା ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ବିପ୍ଲବୀ ସଂଘବନ୍ଧି ଓ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଲତେଜର ନିଜସ୍ଵ ହତିଆରଗୁଡ଼ିକୁ ଗତି ତୋଳିବାକୁ ହେବ । ବିପ୍ଲବୀ ନେତୃତ୍ବରେ ଗୋଟାଏ ସୁନ୍ଦର ଧାରଣା ବିପ୍ଲବୀ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗତିତୋଳିବାକୁ ହେବ । ବିପ୍ଲବୀ ସଂଗ୍ରାମରେ

ଅଂଶୁରୁହଣକାରୀ ଜନଗଣ ଏବଂ ବିପ୍ଳବୀ ବିରୋଧୀ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ ଶକ୍ତି ମଣିରେ ଯେଉଁ ବିରାଟ ଜନସାଧାରଣା - ବିପ୍ଳବର ସମର୍ଥନରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗଣ ଆଶିବାକୁ ହେବ । ସେମାନଙ୍କର ମାନସିକତାକୁ ବିପ୍ଳବମୁଖୀ କରି ତୋଳିବାକୁ ହେବ । ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ବିପ୍ଳବୀ ଆଦୋଳନଗୁଡ଼ିକ ନିର୍ଭୀକ ଭାବେ ପରିଚାଳନା କରିବା ସମୟରେ ସର୍ବଦା ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେପରି କି ବିପ୍ଳବର ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରସ୍ତୁତି ପୂର୍ବରୁ ଏପରି କୌଣସି ବିଛିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବା ସଂଗ୍ରାମର କୌଣସି ଗ୍ରୁହଣ କରା ନୟାଏ ଯାହାଦ୍ୱାରା ଅମ୍ବଥା, ଅସମୟରେ ବିପ୍ଳବୀ ଶକ୍ତିର ଅପରାଧ ଘଟିବ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ କରିବାକୁ ହେଲେ ଆମ ଦେଶରେ ବିପ୍ଳବୀ ଆଦୋଳନର ପୁରୋଧାମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ନିଶ୍ଚିତ ରୂପେ ସମ୍ପାଦନ କରିବାକୁ ହେବ, ତାହା ହେଉଛି, ବୁର୍ଜୁଆ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ସେମାନଙ୍କର ଦଳାଳମାନଙ୍କର ରାଜନୈତିକ ପ୍ରଚାରର ଚାଲାକି ସବୁ ଭାଙ୍ଗିଦେବା ।

ଶ୍ରେଣୀବାର୍ଥ ପଢିତ ସଙ୍ଗତିପୁଣ୍ୟ ଫଳାର ବୁର୍ଜୁଆମାନେ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି

ବୁର୍ଜୁଆମାନେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଥାଆନ୍ତି ଯେ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ହେବାକୁ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଇନ୍ସମ୍ବନ୍ଧ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତା' ନ ହେଲେ କାଳେ ଆଇନ୍‌ର ଶାସନ କଥାଟିର କୌଣସି ଅର୍ଥ ନାହିଁ । କଥାଟି ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ଏମାନଙ୍କର ଅଞ୍ଜତା ଓ ଶଳତାନୀର ପରିଚାୟକ । କାରଣ ଆଇନ୍ସମ୍ବନ୍ଧ ନ ହେଲେ ତାହା ଯଦି କୌଣସିମତେ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ନ ହୁଏ, ତେବେ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ କଥାଟାକୁ ଅଳଗା କହିବାର କୌଣସି ମାନେ ହୁଏନା । ଅଥବା ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ବୋଲି ଗୋଟାଏ କଥା ଅଛି । ଏମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ତାହା କହିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସମାଜବ୍ୟବରସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ ବି ଏହି ନ୍ୟାୟନୀତିର ଦାବି ହାସଳ ଉଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଆଇନଗୁଡ଼ିକୁ ମଣିରେ ମଣିରେ ସଂଦ୍ରାର ବା ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ହୁଏ, ଅବଶ୍ୟ ଏହା ସେମାନଙ୍କର ମୂଳ ଶ୍ରେଣୀ ସ୍ଵାର୍ଥକୁ ଆଘାତ କରେ ନାହିଁ । ଯେପରିକି ‘ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ଆଇନ୍’ ସଂଶୋଧନ କରାହୋଇଛି । ପୁଣି ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର ବିବାହ ଆଇନଙ୍କୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାର ଦାବି ଉଠୁଛି । କାରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗତିଉଠୁଥିବା ଗଣତାନ୍ତିକ ଚେତନା ସହିତ ଏହା ସାମଞ୍ଜସ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ନୁହେଁ । ପୁରୁଣା ‘ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ଆଇନ୍’ ରେ ଜଣଙ୍କର ପାଞ୍ଚଟା ସ୍ତ୍ରୀ ରହିପାରିବ ବୋଲି ଆଇନ୍ ଥିଲେବି ବୁର୍ଜୁଆ ନୈତିକତାବୋଧ ଅନୁଯାୟୀ ଏହା ନୀତିହୀନ, କୁହିତ ଓ କୁରୁଚିକର । ଫଳରେ ତାହା ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ନୁହେଁ । ସେଥିପାଇଁ ‘ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ଆଇନ୍’

ସଂଶୋଧନ କରାହେଲା । କାରଣ ଏହି ସଂକ୍ଷାର ବୁଲ୍କୁଆ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ନ୍ୟାୟନୀତି ସହିତ ଖାପଖାଇ ଯାଉଛି । ଏଥରେ ବୁଲ୍କୁଆମାନଙ୍କର ମୂଳ ଶ୍ରେଣୀ ସ୍ଵାର୍ଥରେ ଆଘାତ ଲାଗୁ ନାହିଁ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନ୍ୟାୟନୀତି ପ୍ରଚଳିତ ଆଇନ୍ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯିବା ଯୋଗୁଁ ସେହି ଆଇନକୁ ସଂକ୍ଷାର (reform) କରାଗଲା । କିନ୍ତୁ ସମାଜ ପ୍ରଗତିର ସ୍ଵାର୍ଥରେ ଯଦି କୌଣସି ନୂଆ ନ୍ୟାୟନୀତିର ଧାରଣା ବୁଲ୍କୁଆମାନଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀ ସ୍ଵାର୍ଥ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯାଏ, ତାହେଲେ ଆଇନର ଦ୍ୱାରୀ ଦେଇ ସେମାନେ ତାର କଣ୍ଠରୋଧ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ସେମାନେ କହନ୍ତି - ଏଟା ଯେହେତୁ ଆଇନ୍, ତାକୁ ମାନିବାକୁ ହେବ । ଆଇନ୍ ନ ମାନିଲେ କ'ଣ ଶାସନ ଚାଲେ ?

ନ୍ୟାୟପଣ୍ଡତ ଗଣଆନ୍ଦୋଳନକୁ ସମର୍ଥନ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଏହିପରି ଏକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଯୁକ୍ତପୂଣ୍ଡ ସରକାର ଯଦି ଯଥାର୍ଥ ନ୍ୟାୟନୀତିର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ଶାସନ ପରିଚାଳନା କରିବାକୁ ଚାହେଁ, ଯଦି ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଯେଉଁ ଆଉ୍ୟତରୀଣ ଚାପ ଅଛି ତାକୁ ହଟାଇବାକୁ ଚାହେଁ ତାହାହେଲେ ପ୍ରଚଳିତ ଆଇନ୍ ବିରୁଦ୍ଧରେ ହେଲେ ବି ନ୍ୟାୟପଣ୍ଡତ ଆନ୍ଦୋଳନ ଗୁଡ଼ିକୁ ଦୃଢ଼ତାର ସହିତ ସମର୍ଥନ ଦେବାକୁ ହେବ, ପୃଷ୍ଠପୋଷକତା କରିବାକୁ ହେବ । କୌଣସି ଦାବି ଭରିରେ କୌଣସି ଆନ୍ଦୋଳନ ନ୍ୟାୟପଣ୍ଡତ, ଯୁକ୍ତପଣ୍ଡତ, ମାନବତାସମନ୍ତ କି ନୁହେଁ ତାହା ନିର୍ଭର କରେ - ବେଶୀ ଲୋକଙ୍କ ସ୍ଵାର୍ଥ ସହିତ ସେହି ଆନ୍ଦୋଳନ ସଙ୍ଗତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ସମାଜ ପ୍ରଗତିର ପରିପୂରକ କି ନୁହେଁ ତାରି ଉପରେ । ଯଦି ସେହି ଅର୍ଥରେ କୌଣସି ଗଣଆନ୍ଦୋଳନ ନ୍ୟାୟପଣ୍ଡତ ଏବଂ ନୀତିସମନ୍ତ ହୁଏ ତାହେଲେ ତା' ପ୍ରଚଳିତ ଆଇନ୍ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଗଲେ ସେହି ଆଇନକୁ ମଧ୍ୟ ବଦଳାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ହେବ । ଆଇନ୍ ବଦଳାଇବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁ ବାଧା ଅଛି, ତାକୁ ଭାଙ୍ଗିବା ପାଇଁ ସର୍ବତୋଭାବେ ଗଣଆନ୍ଦୋଳନକୁ ସମର୍ଥନ କରିବାକୁ ହେବ । ଯେଉଁ ଆଇନ୍ ପୁଞ୍ଜିପତି ଶ୍ରେଣୀ ହାତରେ ସୁବିଧାରେ (privilege) ପରିଣତ ହୋଇଛି, ସୁବିଧାଭୋଗୀମାନଙ୍କ ହାତରେ ଏକ ଅସ୍ତରେ ପର୍ଯ୍ୟବେଶିତ ହୋଇଛି, ସମାଜ ପ୍ରଗତିର ଚରିତ୍ର ହରାଇଛି ସେହି ଆଇନର ସେବା କଲେ, ତା'ର ଜୟଗାନ କଲେ ନ୍ୟାୟନୀତିର ଜୟ ହେବ କିପରି ? ତା'ହେଲେ ନୂତନ ନ୍ୟାୟନୀତିବୋଧର ଭରିରେ ଆଇନ୍ ବଦଳିବ କିପରି ? ଜନସ୍ଵାର୍ଥର ଅନୁକୂଳରେ ଆଇନମାନ ଗତିତ୍ତିବ କିପରି ? ଅତେବ, ମଧ୍ୟ ଆଇନ୍ ସବୁକୁ ବଦଳାଇବାକୁ ହେଲେ ଗଣ ଆନ୍ଦୋଳନ ଜରିଆରେ ପ୍ରବଳ ଜନମତ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ହେବ । ଆଉ ଏକଥା

ମାନିବାକୁ ହେବ ଯେ, ,ଏହି ଜନମତର ପ୍ରଭାବ ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ କାମ କରେ, ଆଡମିନିଷ୍ଟ୍ରେଟର (ପ୍ରଶାସକ)ଙ୍କ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼େ, ଆଇନ୍ ପ୍ରଣୟକାରୀଙ୍କ ଉପରେ ବି ଏହାର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼େ, ଏପରିକି ଯେଉଁମାନେ ବିଚାର କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଜନମତ ପ୍ରଭାବ ବିଷ୍ଟାର କରେ । ଜନମତର ପ୍ରଭାବ ଯଦି ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇ ନପାରେ ତା'ହେଲେ ଖୁବ୍ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଆଇନ୍ର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ସବୁ ନ୍ୟାୟନୀତି ସନ୍ତ ହୁଏନାହିଁ, ଜନସ୍ଵାର୍ଥର ଅନୁକୂଳ ହୁଏନାହିଁ, ଜନସ୍ଵାର୍ଥର ପରିପୂରକ ହୁଏନାହିଁ । ତାହାହେଲେ ଜନଶଙ୍କର ଏହି ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଆଦୋଳନ, ଆଇନ୍ସନ୍ତ ନ ହେଲେ ବି ତାକୁ ସମର୍ଥନ କରିବାକୁ ହେବ, ଯଦି ପ୍ରଗତି ଏବଂ ଗଣତନ୍ତ୍ର କଥା ସେମାନେ କହନ୍ତି । ତା'ନହେଲେ ଗଣତନ୍ତ୍ର କଥାଟିର କୌଣସି ମାନେ ରହେନା । ଆଉ ତାହା ଯଦି ନ ହୁଏ, ତେବେ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଅସଲ କଥାଟିର ଏଠି ହେଲା ଯେ କେବଳ ଆଇନ୍ର ଦ୍ୱାରୀ ଦେଇ ବୁର୍ଜୁଆ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ବଜାୟ ରଖିବା ସପକ୍ଷରେ ଓକିଲାତି କରିବା ଏବଂ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଯେଉଁ ଅତ୍ୟାଚାରୀ (despot) ଶାସକମାନେ ଶାସନ କରିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରଚଳିତ ଆଇନ୍ଶୁଙ୍ଗଳା ନ୍ୟାୟନୀତି ସନ୍ତ କି ନୁହେଁ, ଏହି ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଏତେଇ ଦେଇ କେବଳ 'ଆଇନ୍', 'ଆଇନ୍' ବୋଲି ଚିକାର କରିବା । ଦଳେ ପ୍ରଚଳିତ ଆଇନ୍ ସପକ୍ଷରେ ଓକିଲାତି କରିବାକୁ ଯାଇ ସର୍ବକାଳର ଅତ୍ୟାଚାରୀ (despot) ମାନଙ୍କ ପରି କହି ବୁଲୁଛନ୍ତି, 'ସରକାର ଗାଦିରେ ବସି ଆଇନ୍ ବିରୁଦ୍ଧରେ କୌଣସି ଆଦୋଳନକୁ ସମର୍ଥନ କରିବା ଚଲିବ ନାହିଁ, ଏପରିକି ତାହା ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ କି ନୁହେଁ- ଏ ବିଷ୍ୟରେ ଆଲୋଚନା ଚାଲିପାରେ, ତିବେଟ୍ ଚାଲିପାରେ, କିନ୍ତୁ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ବା ସରକାର ଏହି ନାତିଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇପାରିବେ ନାହିଁ' । ତା'ହେଲେ କୁହାୟିବ, ଯେଉଁମାନେ ସରକାରୀ ଗାଦିରେ ରହିବେ, ସେମାନେ ଯେହେତୁ ସରକାରକୁ ଯାଇଛନ୍ତି, ତେଣୁ ମାନବିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଅଧିକାର ସେମାନଙ୍କର ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କର ଏହି ମତକୁ ମାନିନେଲେ ଏକଥା ପ୍ରତିପାଦିତ ହେଉଛି ଯେ, ସରକାରରେ କେବଳ ସେହିତିଳି ଲୋକ ଦରକାର ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଅମାନବିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଅଭ୍ୟାସ ଅଛି । ତା'ହେଲେ କଥା କ'ଣ ହେଉଛି ? ଦେଶର ଆଇନ୍, ତାହା ଯେଉଁ ପ୍ରକାର despot ବା ଅତ୍ୟାଚାରୀମାନଙ୍କର ଆଇନ୍ ହେଉ, ଜନସ୍ଵାର୍ଥ ବିରୋଧୀ ଆଇନ୍ ହେଉ, ସେହି ଆଇନ୍ର ଶାସନ ଏବଂ ଶୋଷଣ ଯନ୍ତାକୁ ସ୍ଥିମ ରୋଲର ପରି ଜନତା ଉପରେ ଯେଉଁମାନେ ଚପାଇ ଦେଇପାରନ୍ତି, ସେମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ଏମାନଙ୍କ ମତରେ ଭଲ ଓ ଲୋହଦୃଢ଼ ପ୍ରଶାସନ (good and iron like administrator) ।

ମୁଁ କହେ ଏହା ଯଦି ସରକାର ପରିଚାଳନା କରିବା କଥା ହୁଏ, ତାହାହେଲେ ସେପରି ସରକାର ରହିବାର ପ୍ରୟୋଜନ କ'ଣ ?

ଜନସାର୍ଥରେ ହିଁ ପ୍ରଶାସନକୁ କଣ୍ଠୋଳ କରିବାକୁ ହେବ

ଆଉ ଗୋଟିଏ ଜିନିଷ ସରକାରୀ କଳରେ ରହି ମଧ୍ୟ ଜନଶଙ୍କୁ ସ୍ଵଷ୍ଟଭାବେ ଦେଖାଇ ଦେବାକୁ ହେବ । ବୁଝୁଆ ଦଲାଲମାନେ କହନ୍ତି ସରକାର ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ । ବିପ୍ଳବର ଦରକାର କ'ଣ ? ବିଦେଶୀ ତଡ଼ ଆମାଦାନୀ କରି କେତେ ଜଣ ଲାଲରୁଣ୍ଗା ବାଲା, ଦେଶ ମଧ୍ୟକୁ ଗୁହମୁଦ୍ର ଟାଣାଶାଶିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି । ବିପ୍ଳବର କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । କାରଣ ଆମ ଦେଶର ପ୍ରାୟ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ଭୋଟ ଅଧିକାର ରହିଛି । ଜନସାଧାରଣ ଜହାକଲେ ହିଁ ସେମାନେ ନିଜର ସରକାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିପାରିବେ ଏବଂ ସେହି ସରକାର ଜହାକଲେ ହିଁ କୁଆଡ଼େ ଜନସାର୍ଥର ଅନୁକୂଳରେ ଯାହା ଚାହିଁବେ ସେହିଭଳି ଆଜନ୍ କରିପାରିବେ । ପୁଲିସ୍ ତ ସରକାରର ଅଧିନ, ମିଲିଟାରୀ ବି କେହୁୟ ସରକାରର ଅଧାନ, ପ୍ରଶାସକମାନେ, ସେକ୍ରେଟାରୀମାନେ ବି ସରକାରଙ୍କ ଅଧାନ । ଆମେମାନେ ସବୁଦିନ କହି ଆସିଛୁ, ଏହା ଗୋଟେ ତାହା ମିଛ କଥା । ଅସଲରେ ଶାସନ କରନ୍ତି ରାଷ୍ଟ୍ର ତିନୋଟି ଅଙ୍ଗ (three organs of the state) ପୁଲିସ୍ ସମେତ ପ୍ରଶାସନ, ମିଲିଟାରୀ ଓ ବିଚାର ବିଭାଗ ମିଳିତଭାବେ । ଆଉ ସରକାରର ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ହେଉଛନ୍ତି - ‘ତାଳ ନାହିଁ, ତରବାରୀ ନାହିଁ, ନିଧୂରାମ ସର୍ଦାର’ । ଏହି ନିଧୂରାମ ସର୍ଦାରମାନେ ପୁଞ୍ଜିପତି ଶ୍ରେଣୀର ଦଲାଲି କରନ୍ତି, ବ୍ୟରୋକ୍ତି (ଅମଲାତସ୍ତ) ର ଦଲାଲି କରନ୍ତି । ଅମଲାମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ସାର ସାର କରନ୍ତି ଆଉ ଯେଉଁସବୁ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର କାଣ୍ଡାନ ନାହିଁ ସେମାନେ ନିଜକୁ ଭାବନ୍ତି ମହାଶକ୍ତିମାନ । କିନ୍ତୁ ଏହିସବୁ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ଯେ ଅମଲାତସ୍ତକୁ ଯଦି ଏମାନେ କଣ୍ଠୋଳ କରିବାକୁ ଯିବେ, ପୁଲିସ୍କୁ ଯଦି ସେମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀ ସ୍ଵାର୍ଥ ବିରୁଦ୍ଧରେ, ଅଫିସରମାନଙ୍କ ସ୍ଵାର୍ଥ ବିରୁଦ୍ଧରେ, ପୁଞ୍ଜିପତି ଶ୍ରେଣୀ ସ୍ଵାର୍ଥ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଜୋର କରି ଚଳାଇବାକୁ ଯିବେ, ତେବେ ସେତେବେଳେ ଜଣାପଢ଼ିବ ସରକାରର କେତେ କ୍ଷମତା ! ହାଓଡ଼ା ଥାନାର ବର୍ତ୍ତମାନର ଘଟଣାବଳୀ ପ୍ରମାଣ କରିଦେଇଛି ସରକାରର କେତେ କ୍ଷମତା ! ସେଠାରେ ଜଣେ ଥାନା ଅଫିସର ‘ବିଦ୍ରୋହ’ କରି କଲେକ୍ଟରକୁ ପିଟି, ମନ୍ତ୍ରୀ ଅର୍ଦ୍ଦର ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରି ତଥାପି ବି ଖୁବ୍ ଭଲଭାବେ ଚେହେରା ସଜାଇ ବସିଛି । ପୁଣି କୋର୍ଟର ପ୍ରୋଟେକ୍ସନ ଚାହୁଁଛି । ଆମ ସରକାରଙ୍କର ଏତେ କ୍ଷମତା ! ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ କହେ - ସରକାର ବଦଳିଗଲେ ସବୁ ହୁଏ, ସରକାରୀ କ୍ଷମତାକୁ ଆସିଲେ ସବୁ ହୋଇଯାଏ, ଏହି ଯେଉଁ ‘ମୋହ’

(myth), ସରକାରୀ କ୍ଷମତାରେ ରହିଛି ତାହାକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେବାକୁ ହେବ । ସରକାରରେ ଥାଇ ସମ୍ପିଧାନ ଅନୁଯାୟୀ ଯେଉଁ ଚିକକ କ୍ଷମତା ଅଛି, ଜନସ୍ଵାର୍ଥରେ ଅମଳାତନ୍ତ୍ରକୁ ପୂରାପୂରି କଣ୍ଠୋଲ କରିବା ପାଇଁ ଯୁକ୍ତପ୍ରକ୍ଷେ ସରକାରକୁ ସେହି କ୍ଷମତା ସାହସର ସହିତ ପ୍ରଯୋଗ କରିବାକୁ ହେବ । ସେଠାରେ ଅମଳାତନ୍ତ୍ରର ଚାପ ନିକଟରେ କୌଣସିମତେ ନତମନ୍ତ୍ରକ ହେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୃଢ଼ତାର ସହିତ ପୁଲିସକୁ ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ନାଟି ଅନୁଯାୟୀ ଚାଲିବାକୁ ବାଧ କରିବାକୁ ହେବ । ନ୍ୟାୟ ଗଣଆନ୍ଦୋଳନଗୁଡ଼ିକ ପୁଲିସ୍ ହଣ୍ଡକ୍ଷେପରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁକ୍ତ ରଖିବାକୁ ହେବ । ଏହିସବୁ ନାଟିଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସରଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସରକାରୀ ଗାନ୍ଧିରେ ଆମେ କେତେଦିନ ରହି ପାରିବା, କି ପାରିବା ନାହିଁ ଏତିମିଳି କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ଦ୍ୱାରା ବିଭ୍ରାତ ହେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ମାଲିକଶ୍ରେଣୀ, ପୁଲିସ୍, ଅମଳାତନ୍ତ୍ର ଓ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସରକାରର ଯେତେ ଚାପ ଥାଉନା କାହିଁକି, ଯୁକ୍ତପ୍ରକ୍ଷେ ସରକାର ଯଦି ଏହି କାମଗୁଡ଼ିକ କରିପାରେ ତାହାହେଲେ ପ୍ରକୃତପକ୍ଷେ ଜନସ୍ଵାର୍ଥ ଅନୁକୂଳରେ କାମ ହୋଇପାରିବ । ଅନ୍ୟଥା ଜନତାର ଆସ୍ତାକୁ ପଦଦଳିତ କରି ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜନସ୍ଵାର୍ଥ ପ୍ରତି ଚରମ ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା କରାହେବ ।

ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ‘ଆଇନ’ ମାଲିକର ହିଁ ବାର୍ଥକୁ ରକ୍ଷାକରେ

ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗୁରୁତ୍ବପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଆମକୁ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବାକୁ ହେବ । ବୁଝୁଆ ଦଲାଲମାନେ କହନ୍ତି, ଆଇନ ହେଉଛି ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସମାନ । ଏଇଟା ଗୋଟାଏ ମିଳ କଥା । ଶ୍ରେଣୀ ବିଭିନ୍ନ ସମାଜରେ ଆଇନ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସମାନ - ଏହା ଲେଖା ହୋଇ ରହିଛି ମାତ୍ର । ବାନ୍ଧବିକ୍ ଆଇନ ହେଉଛି ସାଧାରଣ ମଣିଷଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରହସନ (mockery) । ଆଇନର ସୁଯୋଗ ମାଲିକମାନଙ୍କର । ସେଥିପାଇଁ ଆଇନ ଏ ସମାଜରେ ମାଲିକମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷାକରେ । ହାତଗଣତି ମାଲିକ ବଦମାସୀ କରୁଛନ୍ତି, ହଜାର ହଜାର ମଣିଷ ତା’ର ପ୍ରତିକାର ତାହୁଁଛନ୍ତି ଏବଂ ଚିକାର କରୁଛନ୍ତି । ସମ୍ପ୍ର ଦେଶର ଶାସନତନ୍ତ୍ର, ପ୍ରେସ୍ ପ୍ରୋପାଗଣ୍ଡା, କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ଏଇ ହାତଗଣତି ମାଲିକମାନେ ହିଁ ହେଲେ ଦେଶ । ଆଉ ମଙ୍କୁରିଆମାନେ - ଯେଉଁମାନେ ଉତ୍ସାଦନ କରୁଛନ୍ତି, ଦେଶର ସମ୍ପଦ ଗଢ଼ିତୋଳୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ କେହି ନୁହଁଛନ୍ତି । ଯେହେତୁ ଏ ଦେଶରେ ଆଇନର କାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାଲିକ ଶ୍ରେଣୀର ସ୍ଵାର୍ଥରକ୍ଷା କରିବା, ମଙ୍କୁରିଆମାନଙ୍କର ସ୍ଵାର୍ଥ ରକ୍ଷା କରିବା ନୁହଁ । ଚାଷାକୁ ମାରି ଛିନ୍ନଛତ୍ର କରି ଦିଆହେଉଛି, କେତେ ପରିବାର ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଉଛି,

---

ତାଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବା ଦରକାର ନାହିଁ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବା ଆଜନ୍ ଓ ପୁଲିସ୍଱ର କରଣୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଜମି ମାଲିକର ଅତ୍ୟାଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯେତେବେଳେ ସାଧାରଣ ଚାଷୀମାନେ ଆଦୋଳନ ଗତିତୋଳନ୍ତି, ଧନୀ ଜମି ମାଲିକ ବିପଦଗ୍ରହ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ନାଗରିକର ‘ଧନଜୀବନ ବିପନ୍ନ’ - ଏହି ଧୂନି ଉଠାଇ ଚାଷୀଙ୍କ ଉପରକୁ ନଳଁ ଆସେ ଆଜନ୍ର ଖଡ଼ଗ । ଏହି ହେଲା ଏ ଦେଶର ‘ଆଜନ୍ ଶୃଙ୍ଖଳା’ର ଅସଲ ଚେହେରା । ଅଥବା ଏପରି ଆଜନ୍ ଶୃଙ୍ଖଳା ସପକ୍ଷରେ ଆମ ଦେଶର ତଥାକଥୃତ ବୁନ୍ଦିଜୀବୀମାନେ କେତେ ଓକିଲାତି କରି ଚାଲୁଛନ୍ତି ! ଗଣ ଆଦୋଳନ ପରିଚାଳନା କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଆମ ଦେଶର ‘ଆଜନ୍ ଶୃଙ୍ଖଳାର’ ଏହି ପ୍ରକୃତ ଚେହେରା ସମୟରେ ସତେନ କରିବାକୁ ହେବ ।

ସମାଜତାନ୍ତିକ ବିପୁଳ ଏକମାତ୍ର ସ୍ଵକ୍ରିଯ ମାର୍ଗ

ଏହିସବୁ ଆଲୋଚନାରୁ ନିଃସ୍ମୟେହରେ ପ୍ରମାଣିତ ହେଉଛି ଯେ, ଭୋଗ ଜରିଆରେ ହଜାର ଥର ସରକାର ବଦଳାଇ ଅଥବା ଆକ୍ଷରିକ ଅର୍ଥରେ ଆଜନ୍କାନୁନ୍ ସଂଶୋଧନ କରିବା ଚେଷ୍ଟା ମାଧ୍ୟମରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଶୋଶଣମୂଳକ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାରୁ ମୁକ୍ତି ଅର୍ଜନ ଅସୟବ । ଏହି ମୁକ୍ତି ଅର୍ଜନର ଏକମାତ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ରା ହେଉଛି, ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଗଣତାନ୍ତିକ ଆଦୋଳନଗୁଡ଼ିକୁ ସଠିକ ବିପୁଲବୀ କାଇଦାରେ ପରିଚାଳନା କରିବା ମାଧ୍ୟମରେ ଧାରେ ଧାରେ ସେମାନଙ୍କର ଅମୋଘ ବିପୁଲବୀ ସଂଘବନ୍ଦ ଶକ୍ତି ଗତିତୋଳିବା ଏବଂ ବିପୁଲବୀ ଶ୍ରମିକଶ୍ରେଣୀ ବଳର ନେତୃତ୍ବରେ ସମାଜତାନ୍ତିକ ବିପୁଲ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବା । ଏହାବ୍ୟତୀତ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ମୁକ୍ତିର ଆଉ କୌଣସି ଦ୍ୱିତୀୟ ପଥ ନାହିଁ । ବାକି ସବୁ ପଥ ହିଁ ହେଉଛି ଅଯଥା ସମୟ ନଷ୍ଟ ଓ ଆତ୍ମପ୍ରତାରଣା ମାତ୍ର ।

ଇନ୍ଦିଲାବ - ଜିନ୍ଦାବାଦ

***